

Фота з сайта domtvoiry.by/

Вяселля восеньскага вэлюм

Днямі на адным са сталічных праспектаў малады чалавек прапанаваў сяброўцы руку і сэрца. У той жа момант святочна грывнуў вераснёўскі гром. А твары ў маладых былі такія, што хоць ты іх на абразы малой. Час выбірае каханне, а не наадварот. Продкі нашы лічылі, што самы прыдатны час, каб шлюбам пабрацца — восеньскі. Ды і асноўны паказчык здароўя нацыі — колькасць вяселляў. Гарадскіх, вясковых, фальклорных — зладжаных у нашых шлюбных абрадавых традыцыях.

Дык якое яно, беларускае вяселле — сучаснае і ранейшых часоў? Пра гэта мы і пагаворым на старонках “К” у розных ракурсах і рознага кшталту матэрыялах. Першы з іх — на ст. 12 — 13.

Соцыум

ПРАДВЕСНІКІ НАЦЫЯНАЛЬнай ОПЕРЫ

90 гадоў таму, у кастрычніку 1930 года, на базе спецыяльнага вышэйшага опернага класа Беларускага музычнага тэхнікума была створаная Беларуская студыя оперы і балета.

Ст. 4

Art-блог

“ВЕЧНАЕ СВЯТЛО”

У Міжнародны дзень музыкі 1 кастрычніка Беларуска дзяржаўная філармонія, паводле традыцыі, афіцыйна адкрые сезон. Выступаць адразу чатыры творчыя калектывы гэтай канцэртнай установы.

Ст. 9

Творца пра творцу

ПАД МАНТЫЯЙ ЛЮБОВІ І НАДЗЕІ

Мастачку Надзею Лівенцаву наўрад ці можна лічыць знакамітай — у асяроддзі элітарнай мінскай багемы яна не тусуецца. Тым не менш, ёй ёсць што сказаць сваім сучаснікам і нашчадкам.

Ст. 14

“Я здымаю кіно — 2020”

Рэспубліканскі адкрыты конкурс аматарскіх фільмаў імя Юрыя Тарыча “Я здымаю кіно” пачынае прыём заявак, паведамляе аддзел культуры Палацкага раёвыканкама. Сёлета фестываль праводзіцца сёмы раз. Заяўкі можна падаваць да 10 лістапада.

Надзея КУДРЭЙКА

Юры Тарыч — ураджэнец Палацка, знакаміты кінарэжысёр і сцэнарыст, які лічыцца адным з заснавальнікаў беларускага кінамагарафа: у 1926 годзе ён зняў першы беларускі ігравы фільм “Лясная быль”. 10 гадоў таму ў Палацку перад кінатэатрам “Радзіма” быў устаўлены помнік-бюст гэтага выдатнага майстра кіно, а праз некалькі гадоў з’явіўся і фэст яго імені. Конкурс аматарскіх фільмаў мае на мэце папулярызаванне кінавідэатворчасці і выяўленне новых імёнаў. “Запрашаем удзельнічаць усіх — для каго кіно проста захапленне ці нешта большае, усіх нерашучых, хто яшчэ сумняваецца”, — напісана на афіцыйнай старонцы фестывалю.

З кожным годам фестываль набывае ўсё большую папулярнасць у Беларусі і ў суседніх краінах. Так, летась у конкурсе спарнічалі 215 прац ад 110 удзельнікаў з Беларусі, Расіі, Украіны, Латвіі і Германіі.

Да ўдзелу запрашаюцца як студыі і самадзейныя творчыя калектывы, так і асобныя творцы без абмежаванняў па ўзросце. Заяўкі прымаюцца да 10 лістапада. А пасумаванне вынікаў і ўзнагароджанне пераможцаў плануецца правесці з 1 па 14 студзеня ў два этапы: на першым — майстар-класы творчых супрацоўнікаў кінастудый і Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, на другім — сама ўрачыстая цырымонія падзялення вынікаў конкурсу. Сёлета арганізатары вылучаюць тры розныя катэгорыі для конкурсных фільмаў: “Дэбют” — у ёй змогуць удзельнічаць работні аўтару ва ўзросце да 18 гадоў; “Аматар” — для аўтараў, старэйшых за 18 гадоў; “Майстар” — у гэтую катэгорыю патрапяць стужкі аўтараў, якія сваёй прафесійнай звязаны з кінавытворчасцю (гэта могуць быць супрацоўнікамі кінастудый, тэлебачання, іншых СМІ, студэнтамі спецыялізаваных устаноў адукацыі, і гэтак далей).

Пераможцы вызначаюцца ў наступных намінацыях: “Ігравы фільм”, “Дакументальны фільм”, “Анімацыйны фільм”, “Сацыяльны кліп”, “Тэматычная тэлевізійная праграма”, “Эсэ”, “75-годдзю Перамогі прывячаецца”, “Мая малая радзіма”.

Акрамя прафесійнага журы ацэнку конкурсным фільмам змогуць даць і аматары кіно праз інтэрнэт-галасаванне.

Усе, хто ацывае ў сабе здольнасць зняць на сваю камеру — прафесійную ці камеру смартфона — нешта цікавае, і мае жаданне паўдзельнічаць у саборніцтве, за далатковай інфармацыяй аб умовах могуць звяртацца на афіцыйны сайт Рэспубліканскага аддзела конкурсу аматарскіх фільмаў імя Юрыя Тарыча “Я здымаю кіно” — snimaukino.ru <<http://snimaukino.ru/>>.

Пражыўшы на свеце пэўную колькасць гадоў, ты разумеш, што сонечны восені дзянёк — кожнага года прыблізна такі самы. Аднак гэта не перашкадае яму цябе радаваць — хай сабе, і ўжо не ўпершыню. І акурат у такі дзень прыемна было збочыць з мінскага праспекта ў выставачную залу Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў, дзе акурат цяпер дэманструецца беларуска-аўстрыйскі праект “Музыка і святло”.

Там усё таксама нешта аддалена нагадвае — прынамсі, на ўзроўні алюзій. Але пры гэтым не пазбавлена самабытнасці і ўнікальнасці. Такая вось дылектыка.

Ілья СВІРЫН / Фота Тацяны МАТУСЕВІЧ

А.Сілівончык “Сентыментальны джас”.

Сонечная восень мадэрнізму

Гадоў сто і нават трохі меней таму мадэрністы і авангардысты лічыліся сапраўднымі наватарамі ў мастацтве. Яны навперадкі шукалі сцяжыны да тых тэрыторый, якія на картах пазначаліся белымі плямамі або і наогул адсутнічалі. Аднак такое не магло трыццаць вечна. Рана ці позна белыя плямы сканчаюцца, а карты, намалюваныя нагнённай рукой першаадкрывальнікаў, становяцца асновай для папулярных турыстычных атласаў.

Што, зрэшты, таксама някласка. Пагатоў, калі ты адкрываеш для сябе цікавую мясціну, табе не так ужо істотна, колькі мі-

льярдаў людзей дагэтуль тут пабывала. Ты кіруешся сваімі суб’ектыўнымі ўражанымі і набываеш уласны эмацыйны ды інтэлектуальны досвед — а ў мастацтве такая асабавасць значыць вельмі многае. Восі і атрымліваецца, што Вільня або Венэцыя — у кожнага свая. Як і Кандзінскі з Пікаса.

Тэма выставы — настолькі ж неарыгінальная, наколькі і неўміручая: пошукі лучнасці паміж рознымі відамі мастацтва: музычным і выяўленчым. “Здольнасць успрымаць музыку ў колеры — рэдкі дар, — піша куратар Алена Цагельская. — Тое, што нараджае ў нашых сэрцах тая ці іншая мелодыя — не-

насць апырэры не ставіцца за мэту. Бо мэта — агульны настрой.

Падыход да тэмы ў кожнага розны: у кагосьці наўпростава, амаль літаральна, а нехта і сапраўды імкнецца выявіць на халасце гукі. Розныя і тэхнікі. А вось, што лучыць гэтыя амаль трыццаць аўтараў сярэдняга і старэйшага пакаленняў, дык гэта акурат асабіста далучанасць да культуры поля мадэрнізму ў самых розных яго праявах. Часам такія рэмінісцэнцы наўпростава: пра іх прамым тэстам гаворыцца ў біяграфіях мастакоў. Часам прытоення і трохі менш відавочныя. Часам аўтары дапасоўваюць

Тэатр эстрады: новы сезон, “Яблычны фэст”

Ужо некалькі гадоў запар Тэатр эстрады адкрывае тэатральны сезон старой добрай традыцыяй — збіраецца на “Яблычны фэст”. Некалі ўсталяваная традыцыя адбылася і гэтым годам, але ж да яе яшчэ дадаўся яркі гала-канцэрт “Адкрыццё сезона”.

Уся творчая сям’я тэатра сабралася, каб абмеркаваць планы на надыходзячы сезон, падзяліцца яркімі момантамі, на жаль, ужо скончанага лета і, вядома, сумесна пачаставаша самаробнымі кулінарнымі шэдэўрамі.

Яблык абраны сімвалам пачатку новага сезона невыпадкова, а як зборны вобраз багатага ўраджаю, які абвясцова прывядзе да новых ідэй і іх яркага ўвасаблення.

У гэтым годзе прылінікаў тэатра чакае вельмі насычаны год: прэм’еры пастановак для дарослых і дзяцей, новыя нумары ад зорак беларускай эстрады, вялікія праграмы да святаў. Дарэчы, афіша тэатра для тых, хто любіць планаваць загадзя, вядомая ўжо да студзеня.

Папоўніўшы і склад артыстаў тэатра, з цяплом прынялі новых выканаўцаў — папулярную групу LAS VEGAS, якую зараз можна будзе убачыць у праграмах тэатра.

Першая доўгачаканая сустрэча з глядачом, якая адкрыла 24-ты сезон, прайшла ў Тэатры эстрады 17 і 18 верасня. Сезон распачаўся традыцыйным гала-канцэртам “Адкрыццё сезона”, дзе глядачы пачулі даўно любімыя хіты і прэм’еры песень беларускіх артыстаў. Канцэпцыя шоу была пабудавана на паказе лепшых нумароў з музыклаў, прэм’еры якіх адбыліся ў мінулым годзе. Такім чынам, глядач атрымаў агляд навінак і магчымаць адрозна зразумець, што хочацца паглядзець у новым сезоне.

Акрамя гэтага вядучыя пастаянна прапаноўвалі глядачам падставы пашышчы і прыняць удзел у інтэрактыве: адлучыць сабе сапраўднай зоркай мю-

зікла і станцаваць разам з балетам Fusion, паспрабаваць адгадаць песні артыстаў і выйграць падарункі ад Тэатра эстрады. Цёплая атмасфера ў канцэртнай зале і бурны апладысменты глядачоў — яшчэ адзін паказчык, што пачатак сезона пакладзены, і пакладзены ярка. А яркі пачатак — залог поспеху ўсяго сезона. Тым больш, што ён абяцае быць вельмі насычаным.

Неўзабаве Тэатр эстрады прадставіць у Палацы Рэспублікі адзін з вялікіх святочных канцэртаў. 14 кастрычніка албудзецца трыб’ют-шоу Mama mia, якое прывячэ Дню маці. А 26 лістапада глядачы пабачаць прэм’еру незвычайнага мюзікла-дэтэктыва “Джэк патрашывель”. Ужо цяпер ідзе плённая падрыхтоўка, бо музыка і ўсе вакальныя і харэаграфічныя нумары ў шоу будзе аўтарскімі.

Паводле інфармацыі Тэатра эстрады

КУЛЬТУРА

ШТОГТЫШЭВА ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавецтва і кастрычнік 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. **Галоўны рэдактар** — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлавіч; **намеснік галоўнага рэдактара** — Юрыя КАРПЕНКА; **адказны скартар** — Таццяна ПАШЧЫНКА; **рэдактар аддзела:** Юлія ПАТІН; **агалоўны рэдактар:** Зміцер ЮРКЕВІЧ; **Надзея КУДРЭЙКА**, Антон РУДАК, Ілья СВІРЫН, Юрыя ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнт:** Пётр ВАСІЛЕВСКІ; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД. Сайт: www.kimpres.by; E-mail: kult@kimpres.by. Адрес: **Выдавецтва**, 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Чыстоўты паварот. Тэлефон: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны аддзел: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыя-выдавецкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”. **Дырэктар** — СЛАБОДЗІМ Ірына Аляксееўна; **намеснік дырэктара** — КРУШЫЦКА Людміла Аляксееўна. Прыёмная: (017) 334 57 41. 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Чыстоўты паварот. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 25. **Аўтары дэпартаў паведамляюць прозвішчы, поўнае імя і імя па бацьку, паштарты адрасы (нумар паштарту, дату выдання, кім і скіду выданняў паштарту, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зарплатны адрас.** Аўтарскія рупнішкі не рэзіндуоўца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы. © “Культура”, 2020. Наклад 2963. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Палікаванне ў друк 25.09.2020 ў 18.00. Замова 2834. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”. 220013, Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

і іншыя тэмы — як, напрыклад, Сільвія Эрэнрэйх у сваёй вышталцонай серыі "Танцоркі супраць раку", якая падзеіца цалкам фармалістычнай толькі на першы погляд.

Паколькі гэтае поле даўно ўжо стала для ўсяго свету агульным, падзел на аўстрыйскую і беларускую часткі экспазіцыі атрымаўся бадай незаўважным. Прынамсі, ён такім будзе для старонняга вока — бо хто ж у нас не пазнае аўтарскую манеру Ганны Сілівончык або не зразумее метафар Марыі Барысенка, якая выказваецца на актуальныя сёння тэмы з дапамогай архаічных тэхнік дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

З іншага боку, здароўя і кур'ёзы. Пабачыўшы ў працах аднаго аўтара водгулле айчычнай акадэмічнай традыцыі, ты са здзівам даведваешся, што завучь яго Данэль Састны, і вучыўся ён, адпаведна, у акадэміі венскай.

Але шматлікіх аўтараў выставы найперш абавязваюць нават не мастацкія арыенціры, але тое, што бадай кожны з іх "абумоўлівае" свае палотны грунтоўным асобасным пошукам — асобасным і асабістым. Гэта відаць у творах кожнага з аўстрыйскіх гасцей. І, што асабліва радуе, гэта выразна прасочваецца ў творах суайчынікаў.

Асаблівую ўвагу ў экспазіцыі прыцягвае даволі вялікае для такой камернай выставы палатно Івана Сямілетова "Зачараваны лес". Гэты аўтар, як ужо не раз раней, паспяхова балансуе на мяжы фігуратывнасці і абстракцыі. У мінулых яго працах

Эла Кледорфер Эгер "Джымі Хендрыкс".

С.Эрэнрэйх "Усходні танец".

Альберт Шмитбаўэр "Без названня".

антрапаморфныя рысы набывалі рэчы, а цяпер расліны там-сям напаўперавасабляюцца ў чалавечыя твары. І нараджаецца сапраўдная жывапісная містэрыя, натхнёная Штраўсам.

Прамаўляючы мовай інтэлектуальна-насычанай абстракцыі, Сяргей Крыштаповіч выўляе сваё бачанне горада. Крайвід абагулены, геаметрычна вывераны, мінімалістычны. Горад як горад. Але перакулены паўмесяц у самым цэнтры твора пакідае надзею на тое, што цуды і таямствы магчымыя і ў звыклым для нас антуражы. Свежыя (сёлетнія) афорты прызнанага майстра гэтай справы Сяргея Бялянка дэманструюць не толькі звыклую для яго віртуозную тэхніку, але і пэўную аўтарскую эвалюцыю: ад фантастыкі да змрочнай фантазмагорыі.

Адным словам, завітаўшы на гэтую выставу, вы наўрал ші пашкадуеце пра страчаны час ды грошы на квіток. Просты глядач атрымае прыемныя эмоцыі — нават калі ён не прыхільнік мадэрнізму, бо тут ён "з чалавечым тварам". А глядач, схільны да рэфлексій, паразважае пра лёс ідэй у мастацтве. Ды іх неўміручасць.

Так, гэтая выстава — не раптоўнае вяртанне ў тыя часы, калі сонца мадэрнізму сапраўды прыкакала. Пра бабіна лета, з яго нечакана яркім, але хуткаплынным усплёскам эмоцыі, казачь тут, пэўна, не выпадае. Гэта проста пагодны дзень. Зрэшты, мала хто паспрачаецца з тым, што яно ўжо само па сабе — зусім някеспка. Паболей бы такіх дзён у нашым календары!

Падарунак роднаму Палессю

20 верасня з нагоды святкавання 465-годдзя Століна ў гарадской выставачнай зале пачала працаваць персанальная выстава карцін нашагаземляка, заслужанага дзеяча мастацтва нашай краіны, лаўрэата спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у намінацыі "Выўяўленчае мастацтва" Уладзіміра Уродніча.

На мерапрыемства прыйшлі родныя і блізкія мастака, а таксама прадстаўнікі ўлады, аматары мастацтва. Будучы жывапісец нарадзіўся на хутары Лучкі каля Вялікіх Арлоў. Менавіта на гэтай маляўнічай зямлі юнак зразумеў глыбіню палескай душы, прыгажосць і дабрывно сэрцаў нашых суайчынікаў. Сваю выставу Уладзімір Уродніч назваў "Плывуць аблокі над Радзімай". У экспазіцыі — 28 работ. Гэта палотны, прысвечаныя Вялікай Айчычнай вайне, партрэты і пейзажы, дзе адлюстраваны людзі і краявіды роднага Палесся. Усе карціны Уладзімір Васільевіч падарыў Століну.

Ганаровым госцем сустрэчы стаў старшыня Беларускага саюза мастакоў Глеб Отчык, які прыехаў падтрымаць калегу і сказаў нямала шчырых, цёплых слоў у адрас Уладзіміра Васільевіча. У імпрэзе браў удзел намеснік старшыні Столінскага райвыканкама Сяргей Сідарэвіч.

Мастак адказаў на пытанні прысутных.

**Людміла КАСПЯРОВІЧ
Столін. Фота аўтара**

К Падчас сустрэчы.

Жыццё, адданае дызайну

На 83-м годзе пайшоў з жыцця адзін са старэйшых беларускіх дызайнераў Анатоля Віктаравіч Цехановіч. Доўгі час ён быў сталым аўтарам "Культуры". Разам з ім мы апублікавалі ў газеце не адзін матэрыял пра беларускі дызайн. Як спецыяліст-дызайнер Анатоль Цехановіч на працягу некалькіх дзесяцігоддзяў узначальваў сектар дызайну ў Цэнтральным канструктарскім бюро "Пелен" Беларускага апытка-механічнага аб'яднання. Там Анатоль Цехановіч займаўся ў асноўным праектаваннем кіна-, фота-, дыяпаратуры.

прымаў удзел у праектаванні шэрага вырабаў. Сярод іх любіцельскія фотаапараты, абсталяванне працоўнага месца эксперта грашовых знакаў, універсальны прыбор для кантролю цэнных папер і інш.

На два дзесяцікі дызайн-распрацовак Цехановічам былі атрыманы аўтарскія пасведчанні на прамысловы ўзор, ён стаў удзельнікам больш за дваццаць спецыялізаваных і тэматычных выстаў. На шэрагу з іх Анатоль быў удастоены медалёў і ганаровыя дыпломы. У 2004 годзе Анатоль Цехановіч разам з калектывам дызайнераў, у які ўваходзіў і аўтар гэтых радкоў, намінаваўся на Дзяржаўную прэмію Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры

Слова пра сябра

(намінацыя "Творы дызайну") за распрацоўку мікраскопа параўнання для ідэнтыфікацыі аб'ектаў і цэнных папер "Пелен МС-2".

Трэба адзначыць, што Цехановіч быў не толькі выдатным дызайнерам, але і таленавітым арганізатарам. Менавіта яму належала ішэ і заслуга ў арганізацыі серыі навукова-практычных семінараў, якія з 1987 па 1992 год рэгулярна праводзіліся дызайнерамі апытка-механічнай галіны. Семінары праводзіліся штогод, яны атрымалі вельмі выразнае, сакавітае імя "Макаўза" па назве возера і паліўнічнай базы пад Мінскам на Ла-

гойшычце, дзе адбываліся гэтыя мерапрыемствы. На іх з'яўляліся дызайнеры з розных гарадоў і рэспублік СССР: Масквы, Ленінграда, Краснагорска, Пярмі, Свардлоўска, Ташкента, Кіева, ну і, зразумела, Мінску. Шмат цікавых пытанняў, звязаных з дызайнерскім праектаваннем фотаапаратуры, удалася закрануць удзельнікам семінараў, у праграму якіх уваходзілі і навуковыя даклады, і практычныя дызайнерскія распрацоўкі. І нязменным натхніцелем, і душой творчай працы на семінарах заставаўся Анатоль Цехановіч.

Анатоль Цехановіч быў таксама адным з актыўных стваральнікаў спатачку Усесаюзнага, а потым і Беларускага саюза дызайнераў. Ён жа быў і адным з першых, хто адкрыў творчую дызайн-студыю, якая стала стварача пры Саюзе дызайнераў.

Пасля распаду СССР саюзы ды-

зайнераў былых саюзных рэспублік сталі самастойнымі. Неўзабаве ж была створана Міжнародная грамадская асацыяцыя "Саюз дызайнераў", якая аб'яднала дызайнераў новых незалежных дзяржаў. У 1995 годзе было адкрыта аддзяленне Міжнароднай асацыяцыі ў Беларусі. Яго нязменным старшынёй і стаў Анатоль Цехановіч. Аддзяленне ўключала дызайнераў розных абласцей Беларусі, якія працавалі на такіх вядомых прадрпрыемствах, як БелОМА, ПА "Гарызон" і іншых.

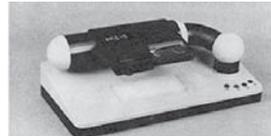
З пачаткам новага тысячагоддзя дзейнасць Анатоля Цехановіча набыла яшчэ новы накірунак — ён стаў выкладаць на кафедры мастацтваў Дзяржаўнага інстытута кіравання і сацыяльных тэхналогій Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, дзе рыхтавалаў дызайнераў рэчава-прастаравага асяроддзя. З яго ўдзелам быў зроблены не адзін выпуск маладых дызайнераў.

Анатоль Віктаравіч, яго справы і светлы вобраз застаюцца ў памяці сяброў, калег па працы і вучняў.

**Якаў ЛЕНСВ, доктар
мастацтвазнаўства,
член Беларускага
саюза дызайнераў**

Мікраскоп "Пелен МС-2"

Універсальны прыбор для кантролю цэнных папер

90 гадоў таму, у кастрычніку 1930 года, на базе спецыяльнага вышэйшага опернага класа Беларускага музычнага тэхнікума была створаная Беларуска студыя оперы і балета. Менавіта яна ў 1933 годзе была рэарганізаваная ў Дзяржаўны тэатр оперы і балета БССР, які сёння вядомы як Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Рэспублікі Беларусь. З гэтай нагоды аб гісторыі станаўлення тэатра мы пагутарылі з даследчыкам беларускай оперы Сяргеем Русецкім.

Антон РУДАК

Як зазначыў суразмоўца, гісторыяй опернага мастацтва ў Беларусі, на жаль, мала хто займаецца. Перадусім шкада, што яшчэ гадоў дваццаць таму існавала магчымасць распячаць жывыя сведкаў падзей, якія заспелі зараджэнне беларускай оперы — але даследчыкі гэтым свечасова не зацікавіліся. Давяненні архіў Дзяржаўнага тэатра оперы і балета не захаваліся, ад яго зберагліся толькі выпадковыя дакументы. Да таго ж, пры працы з пэўнымі крыніцамі даследчыкі сутыкаюцца і з дадатковым цяжкасцямі. Так, напрыклад, у тагачасных праграмах спектакляў не пісалі імёны артыстаў, а толькі ініцыялы і прозвішчы, што яшчэ больш ускладняе іх ідэнтыфікацыю — але, тым не менш, такія звесткі, на шчасце, уладца аднавіць паводле альтэрнатыўных крыніц.

У фондзе тэатра ў Беларускам дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва даваенных дакументаў захавалася мала — некалькі афішыйных загадаў, выпадкова зберажонных бальнічных лістоў, крыху фотаздымкаў з пастаноўкаў 1930-х гадоў. Таксама пэўныя дакументы захаваліся ў розных фондах Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь — у тым ліку, адна са стэнграм пасаджэння агульнага сходу работнікаў тэатра, які праходзіў напрыканцы 1930-х гадоў, адшуканая Расціславам Платонавым. Дакумент выдатна перадае атмасферу часу, бо ўнікальнасць гэтага сходу палягала ў тым, што ён доўжыўся амаль пяць дзён і прайшоў у гарачых спрэчках пры абмеркаванні праблем тагачаснага тэатра.

Калі ж казаш пра аўдыязалісы спектакляў — іх, на жаль, захавалася толькі некалькі. Нотныя запісы таксама не выдаваліся, ральё толькі перадавала выступы артыстаў у эфір, а не запісвала іх, вытворчасць плацінак наладжана не была. Таму, што тычыцца нашых ведаў аб пастаноўках міжваеннага перыяду, — звесткі аб іх, зольшшага, базуюцца на рэцэнзіях і водгуках, апублікаваных у тагачаснай прэсе.

ПЕРАДГІСТОРЫЯ І ПАЧЫНАЛЬНІКІ

Калі прасачыць станаўленне айчыннага музычнага мастацтва ў міжваенныя гады, то галоўным яго асяродкам быў Беларуска музычны тэхнікум, утвораны ў 1924 годзе, цяпер ён вядомы як Мінскі дзяржаўны музычны каледж. У 1932 го-

дзе на яго базе ўзнікла і існавала паралельна з ім Беларуска дзяржаўная кансерваторыя, сёння вядомая як Беларуска дзяржаўная акадэмія музыкі. У тэхнікуме і кансерваторыі былі адныя і тыя самыя выкладчыкі, адрозніваліся толькі ўзроўні адукацыі.

Музычнае, опернае і балет-

мастацтва ў Беларусі квітнела, яго развіццё прасочваецца яшчэ з часоў Вялікага Княства Літоўскага, і ў народнай традыцый музыцы да спевы суправаджалі чалавека ад нараджэння да смерці. Пачатковая музычная адукацыя існавала ў Беларусі і да рэвалюцыі, а вось каб атрымаць вышэйшую, аховчым даводзілася ехаць у Санкт-Пецярбург, Маскву, Варшаву і гэтак далей. Таму стварэнне сваіх вышэйшых адукацыйных устаноў было справай надзвычай актуальнай.

За арганізацыйнае развіццё музычнага мастацтва вельмі актыўна змагаўся ў беларускай савецкай міжваеннай прэсе адзін з пачынальнікаў беларускага музыказнаўства Юльян

АД ОПЕРНАГА КЛАСА — ДА СТУДЫІ І ТЭАТРА

Беларускі музычны тэхнікум нарэшце адкрыўся ў Мінску ў 1924 годзе. Тут працавалі выдатны педагогі: скрыпачы, піяністы, вакалісты. Балет, праўда, разглядаўся як пэўны дадатак да оперы, таму яго развіццё ў гэты перыяд разгортвалася не так імкліва. Дырэктарам тэхнікума быў знакаміты скрыпач Аркадзь Бясямертны, які ў 1917 годзе скончыў Петраградскую кансерваторыю. Педагогаў у тэхнікум запрашалі не толькі мясцовыя, але і з-за межаў рэспублікі. Першымі сур'ёзнымі выкладчыкамі будучых зорак беларускай оперы былі салісты маскоўскага Вялікага тэатра Ва-

якую Баначыч стварыў у 1930 годзе разам з дырэктарам Іліём Гіттарцам. Апошні кіраваў студыяй, у той час як Баначыч быў яе галоўным педагогам. Фактычна ж студыя проста займала невялікай пакой у тэхнікуме, існуючы ў яго структуры, але, тым не менш, яе артысты здзейснілі пастаноўку опер “Залаты пеўнічак” Рымскага-Корсакава і “Кармэн” Біза, у 1931 і 1932 гадах адпаведна.

НАЙДРАМАТЫЧНЕЙШЫ ПЕРЫЯД

У 1933 годзе на базе студыі быў створаны Дзяржаўны тэатр оперы і балета БССР. У той час у яго яшчэ не бы-

Айчынай вайны трупа тэатра выехала ў эвакуацыю, але значная яе частка з розных прычын была вымушаная застацца ў акупаванай. Эвакуаваныя артысты аказаліся ў цэнтральнай Расіі, спачатку ў Горкім (цяпер Ніжні Ноўгарад), а пасля ў Каўрове. Тут пачалося стварэнне оперы “Алеся”, кампазітарам якой выступіў Яўген Цікошка, а лібрэта напісаў Пятрусь Броўка. Выступалі артысты тэатра і ў складзе франтавых канцэртных брыгад, вяззджачы на перадавую, каб уздымаць баваівы дух салдат.

Тую ж частку трупы, што засталася пад акупацыяй, перакаў незайздросны лёс. У пер-

Прадвеснікі нацыянальнай оперы

нае мастацтва ў першыя гады маладой савецкай улады, на жаль, не было ў прыярытэце. Заслуга ўзнікнення яго асяродкаў і устаноў належыць перадусім прафесіяналам у гэтых галінах мастацтва, якія змагаліся за іх утварэнне. Мінск лічыўся правінцыйным памежным горадам — але, тым не менш, паступова тут з'явіліся і музычны тэхнікум, і кансерваторыя, і тэатр оперы ды балета.

Трэба адзначыць, што яшчэ ў 1921 годзе ў Маскве была створаная Беларуска драматычная студыя, дзе атрымлівалі адукацыю актёры Беларускага драматычнага тэатра, сёння вядомага як На-

На фотаздымках калектыву Беларускай студыі оперы і балета, 1930-1933 гг.

цыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы. Рэдка згадваецца, што студыя гэтая перш называлася менавіта оперна-драматычнай, але, на жаль, операй там ніхто так і не пачаў сур'ёзна займацца і оперная трупа распалася. Наогул жа студыя сутыкалася з сур'ёзнымі праблемамі, і перадусім — з адсутнасцю фінансавання. З гэтай прычыны яе адміністрацыя часта была вымушаная звяртацца да лапамоу да кіраўнікоў беларускай рэспублікі, даводзячы важнасць сваёй справы.

Гісторыя сведчыць, што і ў дасавецкі перыяд музычнае

сіль Цвяткоў і Леаніда Баланюўска, а з мясцовых педагогаў — ужо згаданы Вячаслаў Селях і Ганна Бялькевіч-Краўцэ.

Першы набор скончыў тэхнікум у 1928 годзе — сярод выпускнікоў былі, у тым ліку, Ларыса Александровская, Мікалай Пігулеўскі, Любоў Сямашка, Сяргей Архіпаў і іншыя знакамітыя альбо прызабытыя сёння зоркі. Васіль Цвяткоў акураў у тым жа годзе з Мінска з'ехаў. Яго месца неўзабаве заняў кампазітар харнагорскага паходжання з Саратава Антон Баначыч, пад кіраўніцтвам якога і з'явіўся ў тэхнікуме ў 1928 годзе оперны клас. Дарчы, сканчэнне гэтага класа ў тым гады прайшоўвалася да атрымання вышэйшай адукацыі. У Мінску Баначыч дзейнічаў нядоўга — тут ён і памёр у 1933 годзе, і нават магіла яго, на жаль, даследчыкам сёння невядомая. Але акрамя таго, што ён пакінуў пасля сябе многа вучняў у Беларусі, варта адзначыць, што частку сваіх выхаванцаў з Саратава ён часткаму прывёз з сабой у Мінск, — а гэта быў у пэўным сэнсе ўнікальны выпадак.

Бо менавіта гэтыя людзі склалі аснову той самай Беларускай студыі оперы і балета,

ло ўласнага памяшкання і аркестра, штогод змяняліся дырэктары і дырэктары, трупа фарміравалася з вялікай цяжкасцю. Але, відавочна, галоўным багаццем тэатра былі яго выдатныя артысты: Ларыса Александровская, Соф'я Друкер, Мікалай Пігулеўскі, Варвара Пукст, Рыта Млодак і многія іншыя. Неўзабаве з'явіліся ў тэатра і свае, мясцовыя лібрэтысты, якія разам з кампазітарамі здолелі пакласці пачатак нацыянальнаму рэпертуару. Дарчы, спектаклі ў тэатры адбываліся выключна па-беларуску.

У 1939 годзе ў тэатра з'явіўся і свой уласны велічны будынак, спраектаваны знакамітым Іосіфам Лангбардам і ўзведзены на Траецкай гары, на месцы старадаўняга мінскага кірмаша. Тут адбыліся пастаноўкі опер “У пушчах Палесся” Аляксея Багатырова, “Міхась Палторны” Яўгена Цікошка і “Кветка шчасця” Аляксея Туранкова. У чэрвені 1940 года гэтыя спектаклі з вялікім поспехам прайшлі таксама ў рамках Дзяды Беларускага мастацтва ў Маскве.

шыя ж дні вайны акупанты паказалі сваё сапраўднае аблічча, зрабаўшы маёмнасць тэатра і злізвіўшы ў яго будынку камандатуру, куды зганілі для фільтрацыі ўсё мужчынскае насельніцтва горада. Многія артысты тэатра былі яўрэямі, таму загінулі ў мінскім гета — так здарылася з Фанай Левінай, Розай Шапіра, Палінай Жэмер. Тым часам, оперная трупа дзейнічала і ў акупаваным Мінску, але многія яе артысты і супрацоўнікі ў выніку ўцякалі з горада да партызан, як, напрыклад, Яўліта Бжэзінская з мужам Іванам Рыбкіным. А дырэктар і кампазітар Мікалай Клаўс ратаваў з гэта яўрэяў, спрыяў удзельнікам мінскага падполля, якія працавалі ў тэатры.

І ўсё ж, панаванню акупантаў надшоў канец, і трупа здолела аб'яднацца ў вызваленным горадзе. Будынак тэатра яшчэ стаяў пашкоджаны бомбамі і пажарамі, таму сезон адкрыўся ў снежні 1944 года ў Доме афіцэраў, пастаноўкай той самай оперы “Алеся”. Яна была падрыхтавана яшчэ ў эвакуацыі і распаўядала аб жыцці беларускіх партызан. Вялікай патрэбы ў вытанчаных касцюмах не было, артысты выступалі на сцэне ў штодзённай вопратцы народных месціцаў. Мастацтва пакрысе адраджалася сярод руін, даючы людзям надзею на лепшае.

Наперадзе ў тэатра была яшчэ доўгая пасляваенная гісторыя. Сёння Сяргей Русецкі ўжо скончыў працу над энцыклапедыяй “Оперныя спевакі Беларусі”, якая ахоплівае ўвесь шыры развіцця нацыянальнай оперы і налічвае каля пятысячы біяграфій. Справа гэтая, зробленая даследчыкам адзінаасобна, заняла дзесяць гадоў. Будзем спадзявацца, што неўзабаве гэтая грунтоўная кніга знойдзе свайго выдаўца і нарэшце пабачыць свет.

3 пачаткам Вялікай

K

Тэатральны сезон, якога так доўга чакалі яго прыхільнікі, нарэшце распачаўся. Зразумела, што ён кардынальным чынам адрозніваецца ад мінулагадняга, бо, на жаль, і каранавірусная інфекцыя ўнесла свае карэктывы ў арганізацыю спектакляў. Чым сёння жывуць рэгіянальныя тэатры краіны, якім чынам ладзіцца ў іх тэатральны працэс і ці многа людзей прыходзіць на спектаклі — пра ўсё гэта даведалася “К”.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

ПРЭМ’ЕРЫ З BOEING

Што ні кажы, а вяртаць людзей у тэатральную залу сёння даволі няпроста. Асабліва гэта датычыць рэгіянальных тэатраў. Глядач у рэгіёнах за апошнія месяцы амаль поўнасьцю адвык ад святла тэатральнай рампы, ад таго, што можна пабываць на прэм’еры спектакля або завітаць на ўпадабаную ім пастаноўку яшчэ раз. Але паступова глядзельная зала запаўняецца прыхільнікамі, хоць, магчыма, людзей тут бывае цяпер не так многа, як было раней.

Так, па словах выконваючага абавязкі дырэктара Гомельскага драматычнага тэатра Сяргея Гульчына, наказы цяпер прыходзяць прыкладна 120 — 150 чалавек. У тэатры, разлічаным на 488 месцаў, расадка глядачоў праводзіцца праз рад і ў шахматным парадку.

— Мы адкрылі свой 82-гі тэатральны сезон зусім нядаўна, 18 верасня, — кажа Сяргей Гульчын. — І адразу парадавалі глядачоў ажно 4 прэм’ерамі: паказалі класічны “Вішнёвы сад”, а таксама камедыі “Нябесны шіхаход”, “Boeing-Boeing-Boeing” ды “Цыянiсты каліі... 3 малаком ці без?”

Шматлікасьць прэм’ер тлумачыцца проста: нават у часы пандэміі артысты тэатра працягвалі працаваць.

— 8 верасня нам нават удалося выступіць са спектаклем “Гоголь. Fatum” на сцэне сталічнага Маладзёжнага тэатра, — адзначаў Сяргей Гульчын. — Гэты паказ некалькі разоў пераносіўся, але людзі не здавалі білеты, і, нарэшце, нам удалося выступіць у Мінску. Плануем таксама гастролі па вобласці (у планах на кастрычнік — Хойнікі і Чачэрск), але, натуральна, будзем глядзець на развіццё эпідэміялагічнай сітуацыі ў краіне і за яе межамі.

Што да замежных гастроліў, дык яны таксама пад пытаннем. З бліжэйшых планаў, па словах майго суразмоўцы, паездка ў Лістападзе ва ўкраінскі горад Чарнігаў. Але дакладна сказаць, ці адбудуцца гэтыя гастролі, пакуль што немагчыма: усё зноў жа залежыць ад развіцця эпідэміялагічнай сітуацыі ва Украіне і Беларусі.

СТАЎКА НА КЛАСІКУ

Мабыць, адным з першых у краіне сваю тэатральную дзейнасць распачаў Палескі драматычны тэатр, што ў

Ці перамогуць рэальныя глядачы віртуальных?

Пінску. Артысты тут выйшлі на сцэну яшчэ 14 ліпеня, у дзень вызвалення горада над Пінай ад нямецкіх захопнікаў. 15 тэатральны сезон быў адкрыты спектаклем “Няхай спыніцца вайна”. Названая пастаноўка, дарчы, заснаваная на роаляных падзеях, што адбываліся ў горадзе ў часы II Сусветнай вайны.

Адміністрацыя тэатра прапанавала аматарам тэатрачнай мастацтва бяспечную расадку з захаваннем сацыяльнай дыстанцыі, а таксама сродкі дэзінфекцыі на ўваходзе ва ўстанову культуры.

Натуральна, каб забавіць чытача ў тэатр, быў распрацаваны новы рэпертуар, арыентаваны пераважна на прававерную класіку. Так, яшчэ ў ліпені, у Палескім драматычным тэатры адбылася прэм’ера спектакля “Качынае паляванне” па вядомай п’есе Аляксандра Вампілава, а ў пачатку жніўня на суд пінчанам быў прадэманстраваны спектакль “Вій” па аднайменнай апавесці Мікалая Гоголя. Акрамя таго, цягам усіх гэтых месяцаў у тэатры ішлі таксама і традыцыйныя дзіцячыя спектаклі, напрыклад, пра Мальвіна і Карлсана.

Да слова, 3 верасня спектакль “Вій” пінчане прэзентавалі на сцэне Смаленскага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя А. С. Грыбаедава падчас VII Міжнароднага тэатральнага фестывалю “Смаленскі каўчэг”. Гульні палескіх артыстаў належным чынам ацанілі і глядачы, і журы фестывалю. Так, пінчане перамаглі ў намінацыі “Лепшы актёрскі ансамбль”, а таксама ў намінацыі “Лепшая мужчынская роля першага плана” быў адзначаны артыст Сяргей Бірульчык за ролю Хамы ў спектаклі “Вій”.

ГАСТРОЛІ ў ФАРМАЦЕ АНЛАЙН

На жаль, вельмі мала

Сцэна са спектакля “Вельмі простая гісторыя” Гродзенскага абласнога драмтэатра.

Падчас спектакля “Цыянiсты каліі... 3 малаком ці без” Гомельскага абласнога драмтэатра.

Фота са спектакля Брэсцкага тэатра драмы “Ціхі шоргат крокаў, якія адыходзяць”.

Сцэна са спектакля “Вій” Палескага драмтэатра.

Сцэна са спектакля “Вій” Палескага драмтэатра.

ны тэатр, нягледзячы на 4 прэм’еры, якія з’явіліся ў тэатральнай афішы. Як адзначыў дырэктар установы культуры Андрой Новікаў, паглядзець на выступленне артыстаў могуць прыйсці нават і 20 чалавек. Матулю колькасць глядачоў дырэктар тлумачыць проста: пачынаецца другая хваля каранавіруса, таму людзі проста баяцца ісці ў тэатр, каб не захварэць.

Кіраўнік Брэсцкага акадэмічнага тэатра драмы Вячаслаў Гарбузаў, як і многія іншыя кіраўнікі рэгіянальных тэатраў, паведаміў мне ўжо вядомаму навіну: людзі хоць і ідуць на паказы спектакляў, але ў зале іх менш, чым звычайна.

— Мы адкрылі тэатральны сезон у верасні, — кажа Вячаслаў Гарбузаў. — Цяпер вельмі разлічваем на дзве нашы прэм’ерныя пастаноўкі: “Не пакідай мяне” Аляксея Дударова і “Ціхі шоргат крокаў, якія адыходзяць” Дзмітрыя Багаслаўскага. Рассаджваем людзей з захаваннем сацыяльнай дыстанцыі і, натуральна, выконваем усе санітарна-эпідэміялагічныя патрабаванні падчас правядзення спектакляў.

Тэатральныя гастролі, як кажа дырэктар Брэсцкага акадэмічнага тэатра драмы, ім прыйдзецца адкліці.

— Хоць у нас і былі запланаваны гастролі ў Херсон і Саранск, але, на жаль, яны не адбыліся, — зазначаў Вячаслаў Гарбузаў. — Разам з тым, мы змаглі паўдзельнічаць у тэатральным фестывалі “Островский — FEST”, што прайшоў у жніўні ў Іванаўскай вобласці Расіі, у горадзе Кінешма. Праўда, у анлайн-фармаце.

Што ж, праца ў анлайн-фармаце — сапраўднае выйсце не толькі для тэатральных, але і для ўсіх іншых відовішчых устаноў культуры Беларусі. Так можна хоць нейкім чынам утрымаць глядача, дэманстраваць свае новыя ці старыя пастаноўкі, каб не пакінуць сваіх прыхільнікаў зусім без спектакляў. Хоць, зразумела, падобная віртуальная дзейнасць не павінна поўнасьцю падмяняць сабой рэальную.

Як бачна, многія тэатральныя ўстановы краіны сёння адчуваюць значнае змяншэнне колькасці глядачоў падчас прэзентацыі сваіх спектакляў. Каранавірус, другая хваля якога можа адбыцца, дасюль уплывае на тое, ці будуць завітаць у тэатры людзі. Таму, магчыма, адным з выйсцяў у падобнай сітуацыі — развіццё анлайн-сэрвісаў, прэзентацыі спектакляў у сацыяльных сетках і YouTube-каналах, пра што “К” ужо неаднаразова пісала. На жаль, у сённяшніх умовах арыентацыя на віртуальнага, а не рэальнага глядача ро-

Хто не рады, блукаючы па гародзе, сустрэць за паваротам чароўную постаць з металу ці камяня, пасядзець на лаве побач з якім спадаром ці прыгожай спадарыняй у нязменнай, дзякуючы скульптару, позе! Хто не пачынае адчуваць сябе дзіцёнкам, жадаючы паглядзіць па галаве якога дзіўнага звярка ці смеючыся з забавнай наіўнай фігуркі! Усё гэта — гарадскія скульптуры, якія ад вялікіх помнікаў адрозніваюцца дэмакратызмам і блізкасцю да людзей. У Гродне большасць такіх скульптур створана мастаком, скульптарам Уладзімірам ПАНЦЯЛЕЕВЫМ: і гістарычныя асобы, і забаўныя звяркi, і сімвалічныя рэчы, і многае многае іншае. Ужо гэтай восенню з'явілася і скульптура Святога Губерта з яго аленем, які з'яўляецца гербам Гродна. Для заслужанага і прызнанага майстра Уладзіміра Панцэлеева гарадская скульптура — толькі частка творчасці, працы аўтара можна ўбачыць і на мнстве выстаў што ў Беларусі, што за яе межамі. Але зараз мы пагаворым пра тое, як такія непафасныя і ўтульныя скульптуры змяняюць у лепшы бок вуліцы Гродна, і якая заслуга ў гэтым Уладзіміра Панцэлеева.

Скульптура «Пакроў Прасвайтога Багародзіцы».

Фота Барыса МАУЛЮТАВА

Ад Жылібера да Святога Губерта

Надзея КУДРЭЙКА

— Як даўно ў вас цікаваць да вулічных скульптур? Што далё ілі штуршок?

— Думаш пра гэта я пачынаў яшчэ на пачатку 90-х тады ўжо прыглядаўся да месцаў у горадзе, дзе маглі б стаць скульптуры. Але на той час, я лічу, горад быў проста негатовы іх прыняць на свае вуліцы: убогая савецкая архітэктур, паламаныя пабітыя бардзюры, вывернуты асфальт, самі будынкi шмат дзе пашарпананы, неаблішчаныя. І воль паступова-паступова ў Гродне пачалі з'яўляцца цалкам прыдатныя плячкі — горад змяняўся ў лепшы бок. І пасля таго, як у 2003 годзе каля Каложаў быў усталяваны Камень-помнік Давыду Гарадзенскаму — на ім я зрабіў выяву крыжа Еўфрасініні Полацкай — справа пайшла больш жава, бо гарадской скульптурай зацікавіліся ўсур'ез.

— Вы памятаеце сваю першую працу, якая з'явілася на вуліцах Гродна?

— Мне нават цяжка сказаць, што было першым. Таму што акрамя скульптур у мяне і многа мемарыяльных дошак з барэльефамі, на год раблю па дзве-тры.

Але кропкай адліку

можна назваць скульптуру «Гараджанін XVIII ст.», якую ўсе называюць помнікам Жыліберу. У 90-я мае прапановы хоць і віталіся і падтрымліваліся, але да канкрэтнага выніку ніводная справа так і не дайшла. А потым абставіны неяк склаліся, і тагачасны мэр Аляксандр Антоненка з энтузіязмам адгукнуўся, і такім чынам у 2007-м з'явіўся Жылібер. За лета-восень 2008-га дык адразу чатыры мае работы паставілі — манумент Алімпійцам на стадыёне, Купідона, Гараджанку, нешта яшчэ.

— З так званым помнікам Жыліберу — Жану-Эмануэлю Жыліберу, які напрыканцы XVIII ст. заклаў у Гродне на месцы сучаснага парка Каралеўскі батанічны сад — у вас атрымалася дзіўная гісторыя. Скульптура вельмі папулярная, і афіцыйна гэтую называюць «Гараджанін». Чаму так?

— Яна папулярная, але, можа, і не самая ўдалая. У нашай прафесіі такое нярэдка здараецца, калі да ілюі аўтара дадаюцца нейкія знешнія ўмяшанні. Я рабіў менавіта Жылібера: выяву чатырох вясельных касышом, арнаваную на той адзіны бюст гэтага французца, які захаваўся на яго Радзіме. Але з-за недасведчанасці мы тады няправільна афармлялі помнік — там іншыя патрабаванні па законе, і ў выніку з'явіўся проста «гараджанін». Потым яшчэ такая пагалоска пайшла ў Гродне, што твар гараджаніна падобны да твару нашага

«Жабка-падарожніца».

мясцовага тэлежурналіста Аляксандра Ласмінскага. Але гэта выпадкова атрымалася. (смях)

— Як вы лічыце — калі вуліцы пачалі ўжо масава ўпрыгожваць скульптурамі, то што змянілася ў палыходах да фармавання гарадской прасторы? Мабыць, з'явілася разуменне таго, што горад павінен быць больш чалавечым?

— Вы правільна сказалі — горад павінен быць больш чалавечым, больш ўтульным для тых, хто ў ім жыве. Я прыяўляю прыклад. Каля інфарцэнтра для турыстаў стаіць зусім невялікая скульптурка «Жабкі-падарожніцы», стаіць даволі нізка, ля зямлі. І дарослыя, прыходзячы міма, падчас яе проста не заўважаюць. Затое дзеці выдатна бачаць, я сам часта назіраю, як яны цягнуць за руку сваіх бацькоў — пойдзем, пойдзем да жабкі! Гэта не проста нейкі помнік, які недзе там высокая і далёка, а блізка і менавіта такі свойскі аб'ект. Гродна з кожным годам у гэтым сэнсе становіцца ўсё лепш і лепш. Я колісь быў у Брэсце — дык там гарадскія скульптуры літаральна на кожным кроку, нават зусім невялікія нейкія скульптуркі. І гэта так радуе!

Я сапраўды прыхільнік падобных рэчэй, і бачу, што хоць гістарычны цэнтр Гродна і не такі ўжо вялікі, але многа чаго яшчэ і можна, і варта зрабіць. За савецкім часам у нас жа падобнага зусім не было — Ленін, іншыя начальнікі, веліч, пафас, ідэалогія. А гарадскія скульптуры менавіта для людзей. Бо мала паставіць мноства прыгожых будынкаў — нельга, каб паміж імі

была пустэча. Гродна ў цэнтры такі — двухпавярховы, і нейкія манументальныя помнікі, мне здаецца, ён проста не прыме. Я прыхільнік менавіта камерных форм для Гродна.

— А ці рэзюмца палыходаў да стварэння скульптур, напрыклад, для выставачнай залы і для вуліцы?

— Несумненна. Калі я раблю нешта для сябе, то раблю так, як толькі сам бачу, — у мяне свая стылістыка, свой пазнавальны почырк. А воль што тычыцца гарадскіх скульптур, то ў іх маю аўтарскую стылістыку і не заўсёды заўважаюць. Гэтыя вулічныя працы мусяць быць больш рэалістычнымі, нешта такое. Акрамя таго, я павінен улічваць пажаданні заказчыка і манументальнага савета, улічваць патрэбы горада. Калі я гляджу на абстрактныя скульптуры славуэтага брытанскага майстра Генры Мура, дык дзіўлюся — які мецэнат, які аглякун у яго быў, што ўдзяляў пасляваенныя часы яму ўважання не толькі ствараль, але і ставіў іх на публічныя прасторы? (смях)

— Літаральна тыдзень таму адбылося ўрачыстае адкрыццё самай новай вашай скульптуры — Святога Губерта з яго аленем. А гэты алень з крыжам паміж рогамі — герб горада. Дарчы, немагчыма не адзначыць іроію лёсу — Святога Губерта ў Гродне ўсталявалі на скрыжаванні вуліц Савецкай і Кастрычніцкай.

— Я лічу, што Губерт трапіў проста ў кропку, ён павінен быў з'явіцца ў Гродне. Хоць па эмеце скульптура і значная, але па ўвасабленні даволі камерная, невялікая. І самое месца, дзе яна цяпер стаіць, даволі камерная, хочаш паглядзець — палыходзіць, не хочаш — пройдзеш міма. У сэнсе, ніякага прымусу, толькі ўласнае жаланне і цікаваць.

У майстэрні У.Панцэлеева. (Фота з уласнага архіва).

У колах гродзенскай інтэлігенцыі размовы, што нам неабходна неяк адзначыць Святога Губерта, ішлі ўжо даволі даўно: ія таксама распрацоўваў эскізы, былі думкі пра барэльеф. А потым зарылася гісторыя з драўлянай скульптурай турыста, створанай народным майстрам: яе паставілі, але месцічам яна не надта спадабалася, у тым ліку і з-за таго, што гэта была копія скульптуры з Іркуцка. Такім чынам, «Турыста» прыбралі, месца вызвалілася, а ў інтэрнэце пачалі ладзіць аптытанні наконт таго, што паставіць замест. І тады я распрацаваў праект са скульптурай Святога Губерта, і гэты праект праляжаў у мяне больш за год. А сёлета ў сакавіку да мяне ў майстэрню заходзіў наш мэр Мечыслаў Гой, пытаўся, ці маю я што прапанаваць да сёлетага фестывалю нацыянальных культур. Мэру ілья з Губертам вельмі спадабалася. Праўда, з-за пандэміі фестываль не адбыўся, і адкрыццё скульптуры перанеслі на вераснёўскі Дзень горада, што па сэнсе нават і болей дарэчы.

— Вы здалі, што за жыццё стварылі вялікае мнства мемарыяльных дошак, барэльефаў. Мабыць, таксама не з халодным сэрцам іх робіце, прасякаецеся сваімі героямі. Напрыклад, год таму на будынку Гуманітарнага каледжа ў Гродне была усталяваная мемарыяльная дошка Чэслава Немэну, вашага аўтарства. Вы прыхільні творчасці Немэна?

— Яшчэ які! За савецкім часам мы толькі яго і слухалі. Я ўвогуле «Бігльз» і Чэслава Немэна стаўлю практычна на адзін узровень. І я быў вельмі рады, што гонар стварыць гэтую дошку выпаў менавіта мне. Памятаю, з якой неабываюкасцю і натхненнем я ў самым пачатку сваёй творчай дзейнасці рабіў мемарыяльныя дошкі па часцям Гродна 1863 года — у нас на чыгуначным вакзале, ці дошку Тадэвушу Касцюку на Новым замку.

Яны былі першыя для мяне і вельмі дарагія. Тады ў нас у краіне ўвогуле быў такі ўздым нацыянальнага Адраджэння, і гэта мяне таксама натхняла.

На гэты момант у мяне недзе каля 30-ці мемарыяльных дошак, у Гродне і вобласці. Але ж і не толькі на Гродзеншчыне. Сёлета я зрабіў памятную дошку нашаму земляку Герою Савецкага Саюза Ільі Антонаву: таксама прапанаваў з вялікім задавальненнем, бо пачытаў біяграфію і захапіўся.

— Вашае імя ўжо даўно ўнесена ў Кнігу славы Гродна, сваёй творчасцю вы можа паўплывалі на яго знешні вопік, сваёй грамадскай і мастакоўскай актыўнасцю вы дапамагалі яго развіццю і становіцца лепшым. Але ж самі вы паходзіце не з Гродна, а з Магілёўскай вобласці. Акрамя таго, неяк так складалася, што цэнтр мастацкага і ўвогуле культурнага жыцця — сталіца, а вы працуеце быццам на перыферыі. Ніколі не пахкадалі, што лёс абраў для вас менавіта Гродна?

— З самага першага дня гэта мой горад! Гэта горад, у якім я заўсёды хацеў жыць. Тут і гісторыя, і ўтульнасць, і кампактнасць, і прырода, і людзі. Мяне ж Гродна прыняў адразу вельмі гасцінна — калі я сюды прыехаў пасля заканчэння Дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута, мне стварылі выдатныя ўмовы: і кватэру даў, і майстэрню. Як калісьці казаў Васіль Пітровіч Шаранговіч — такога для нашых спецыялістаў проста не бывае! У нас з жонкай — а яна таксама знакамiты мастак, графік Валіяціна Шоба — тут нават нейкі творчы цэнтр. І мастацкае жыццё ў Гродне надзвычай насычанае, надзвычай цікавае. Па меншай меры, было да пачатку пандэміі і ўсіх цяперашніх падзей. Восем адзінае, чаго нам тут не хапае, — дык гэта паўнаватарскага мастацкага музея. Ва ўсіх абласных цэнтрах яны ёсць, а ў Гродне няма. Але ж прычыноўна пытанне ўжо вырашана, музей будзе — вызваліць правае крыло Новага замка для стварэння Гродзенскай абласной мастацкай галерэі.

— Вернемся да гарадскіх скульптур. Мабыць, у вас ёсць і шчы іліж наокопт таго, якіх асоб, якіх фігур не хапае на вуліцах Гродна.

— Гісторыя, ды і сучаснасць нашага горада багатая на цікавых людзей. Можа, не буду пакуль казаць канкрэтна, але адзін адметны праект у мяне рыхтуецца. Зараз ідзе рэстаўрацыя старога архіва ў цэнтры горада — а гэтая будова яшчэ часоў Антонія Тызенгаўза — і вось там неўзабаве нешта будзе. І на наступнае лета ёсць задумкі.

16 кастрычніка ў Цэнтральным Доме афіцэраў — канцэрт Video Game Symphony, пазначаны як “Музыка камп’ютарных гульняў”. Толькі не думайце, што вас чакае дзіўжэй з сумесцю трэкаў як гэтка “прэлюдыя” да віртуальна-гульнёвага батла. Сімфанічны аркестр Белтэлерадыекампаніі, хор Polifonica, а за дырыжорскім пультам не кіраўнікі гэтых калектываў (Аляксандр Сасноўскі ці Павел Шэлеў адпаведна), а малады музыкант Андрусь ЯКУШАУ, які працягвае навучанне за мяжой у дзвюх розных ВНУ адначасова — як дырыжор і кампазітар. І паспявае наведваць Беларусь з новымі творчымі праектамі, якіх у яго — заўжды безліч.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Сімфонія камп’ютарнай гульні

Гэта крута ці жахліва?

Летась, да прыкладу, у Віцебску, Гомелі, Брэсце ў рамках цыкла “Класіка ля Ратушы” ён дырыжыраваў канцэртамі “Viva Штрауэ”. І тады ж пачаў абмяркоўваць далейшыя планы, што ўключалі Video Game Symphony.

Пачынаю размову з самага простага, што ляжыць на паверхні. Бо ў гульніх якасцяў натурна майго суразмоўцы сумнявацца не даводзіцца: гульні ў шырокім сэнсе слова — неад’емная частка творчага працэсу. Да таго ж, памятаю Андрусю ў шматлікіх оперных спектаклях. Некалкі гадоў запар паралельна з навучаннем у Беларускай дыяжурнай акадэміі музыкі ён працаваў артыстам нашага Вялікага тэатра. Не проста спяваў у хоры — што-раз іграў ускладзеную на яго ролю. Іграў настолькі заўзята, па-акцёрску каларытна, што заўжды вылучаўся з агульнай масы, выходзіў на першы план хору, ствараў надзвычай яркіх, запамінальных персанажаў, асабліва ў сценах оперных гульніх. Што можа быць бліжэй да такой апантанасці, як не камп’ютарныя гульні? У віртуальным свеце можна куды прасцей прымяраць абліччы таго ці іншага герояў. Таму без ваганняў абіраю

І-шы ўзровень — тэатральна-гульнівы

— Андрусь, якая з камп’ютарных гульняў ваша любімая?

— Я ў іх увогуле не гуляю. Камп’ютар у мяне — выключна для працы і пашырэння прафесійных ведаў: набрэх ноты, паслухаць запісы, знайсці неабходную інфармацыю — нарэшце, пагутарыць па скайце з роднымі і сябрамі.

— Як жа вы гэты праект здымаеце? І чаму музыка менавіта камп’ютарных гульняў, а не кіно, напрыклад.

— Калі я не геймер, дык гэта не значыць, што гульнімі зусім не цікаўлюся. Для кагосьці гэта забава, адпачынак, баўленне вольнага часу. Для некаторых — ужо нават спорт, для распрацоўшчыкаў — праца. Для мяне ж гэта — новы музычны жанр, які хочацца засвоіць. Некаторы вопыт быў. Два гады таму ў Варшаве праходзіў фест камп’ютарных гульняў і адна з залыў была аддадзена музыцы. Патрабавалася інструменталіка, і арганізатары выйшлі на мяне. Другі такі праект быў для вялянчэлі і фартэпіяна — таксама гучала

шмат цікавай музыкі, да якой хацелася звярнуцца. Але ж я шукаў і штосьці новае. Кансультаваўся, прасіў парады, усё гэта слухаў і абіраў. Увогуле, мяне ж вабяць не толькі акадэмічныя кірункі, але і рок, поп (адным часам я нават у некалькіх гуртах граў на гітары хэві-мэтэл), так званая прыкладная музыка — для тэатра і кіно. Трэба быць адкрытым да ўсяго, каб мець магчымасць гэта аб’ядноўваць.

— Можна сказаць, вы ў трэндзе: падзел на “сур’езныя” і “лёгка” жанры становіцца сёння ўсё больш умоўным, узнікаюць самыя розныя тыпы мікстаў.

— Так, пабляжлівае стаўленне да музыкі гульніх даўно засталася ў мінулым — па меншай меры, у заходніх краінах. Паглядзіце, як імкліва рушыла наперад уся гульнівая індустрыя! Гэта не прымітыўныя відэаабрысы ваўка, што збірае ў кошык яйкі, а працяглыя прыгоды герояў, абліччы якіх бывае цяжка адрозніць ад натуральных здымак, паслядоўнае раззортванне сюжэтнай лініі, паўтываць на якую мы ў стане. Ці ж не да такога інтэрактыўна імкнуча сёння розныя віды мастацтва? Усё больш паралеляў з тэатрам, кіно. Гульні ствараюцца паводле ролявых гістарычных падзей, нашумелых літаратурных твораў. Што ж да музыкі, дык у гэтай галіне пачынаюць працаваць не проста “камп’ютарчыкі”, а высокапрафесійныя музыканты. Для запісу аўдыятрэкаў звяртаюцца да жывога харэвага, аркестравага гучання. Нарэшце, ствараюцца магутныя сімфанічныя партытуры! Так, там ёсць свае ўмоўнасці, правілы, але важна знайсці залатую сярэдзіну між надта складаным, “завунным” і бальна-прымітыўным.

Тут я разумею, што размова выйшла на наступны

2-і ўзровень — дырыжорска-музычны:

— Што вы рабілі з музычнымі фрагментамі, на якіх спыніліся? Іх жа трэба неяк аб’ядноўваць, выбудоўваць драматыроі, лагічнае развіццё. Ёсць тывалыя традыцыйныя звароты да фальклору, калі народныя тэмы кладуцца ў аснову сімфоніі, іншых буйных твораў. У вас той жа прышчы, хіба мелодыі іншага кыпталту?

— Існуюць і больш кардынальныя палюхды, калі пачатковы матэрыял добра апрацоўваецца, дасачыняецца, да яго дадаюцца авангардныя моманты. Але, на маю думку, трэба быць вельмі асцярожным, каб не сапсаваць арыгінал.

— І што рабіць? Музыка ў гульніх часта змяняецца: матыўчык можа працягвацца, як тыя песенныя стандарты, тры — пяць хвілін, а можа — усяго трыццаць секунд. Новы — новы, іноў новы, новы і гэтак далей. Што рабіць?

— Вядома, у канцэртнай

Калі я не геймер, дык гэта не значыць, што гульнімі я зусім не цікаўлюся. Для кагосьці гэта забава, адпачынак, баўленне вольнага часу. <...> Для мяне ж гэта — новы музычны жанр, які хочацца засвоіць.

версіі, пазбаўленай гульні, такія пярэстасць хутка наладуць: чым меншыя кавалачкі мігпяць, тым большая верагоднасць мазаічнасці, што будзе ўспрымацца аднастайна.

Калі матыўчык зусім маленькі, паўтараю яго некалькі разоў запар і тым самым быццам “пашыраю”. Скарыстоўваю і паўтараю на часавы алегласці, звяртаюся да тэмбравага вар’іравання. Іншымі словамі, знаходжу найбольш яркія фрагменты і паўтараю іх з новай інструменталікай, дадаю падагоскі. У выніку ча-

ста, што я магу займацца не арганізацыйнымі пытаннямі, а творчасцю.

Гэта значыць, што ў нашай размове асцягнуць

3-ці ўзровень — кампазітарска-асабісты,

бо толькі дырыжыраваннем ды аркестроўкай-апрацоўкай чужога музычнага матэрыялу Андрусь Якушаў не абыходзіцца. У творчым партфелі музыканта, якому ўлетку споўнілася 30, — дзве пакуль не пастаўленыя оперы, шматлікія камерныя і аркестравыя творы, некаторыя з якіх атрымалі канцэртнае і нават фестывальнае выкананне. Невыпадкова іх аўтар летась быў прыняты ў Беларускае саюз кампазітараў.

— Жаданне стаць кампазітарам выспявала спакваля?

— Проста яно ніколі не было адзіным. Мне яшчэ і салістам хацелася стаць, ды з кампазітарскай працай, без якой я сябе не ўяўляю, гэта зусім не спалучаецца. Спевакі павінны вытрымліваць рэжым, добра выспяцца. А калі музыка ў галаве нараджаецца, яе хо-

сандра Сасноўскага, які днямі справіў юбілейную везарыну ў Брэсцім тэатры драмы, аркестрам якога ён кіруе (дарэчы, Аляксандр Пітровіч узначальвае і аркестр Белтэлерадыекампаніі, і ў дзязчыні, што ён даверыў мне свой калектыву для цяперашняга выканання музыкі камп’ютарных гульняў). Ну а занага кампазітара Віктара Войціка, у якога я займаўся па кампазіцыі, увогуле лічу сваім духоўным настаўнікам, захаляўся ягонаю мудрасцю, умненнем выводзіць асобныя, здавалася б, з’явы ў рэчышча філасофскіх і агульнамузыкальных тэм.

— Чаму ж тады для працягу адукацыі вы ў Польшчы апынуліся?

— А ў нас навошта так многа замежнай вучыцца? Веды павінны быць рознабаковымі. Да таго ж, гэта была вымушаная мера. У той год, як я паступіў у Беларускае акадэмію музыкі другі раз — ужо не па харавым дырыжыраванні, а ў клас кампазіцыі, раптоўна адмянілі спецыялізацыю “дырыжор камернага аркестра”, якую я імкнуўся атрымаць. Хацеў здаць іспыты экстрэмна, каб перавесціся на курс вышэй, дзе яна яшчэ захоўвалася і дзе, дарчы, былі вакантныя месцы, але не дазволілі. Вось і давалася шукаць іншыя навучальныя базы. Патрапіў на стажыроўку ў Польшчу і высветліў, што там можна вучыцца хоць у трох ВНУ адначасова — галоўна, каб паспяваў здаваць сесіі. У Польшчы — з дзсятка акадэміі музыкі, і ўсе яны розныя, са сваімі праграмамі і наборам спецыяльных дысцыплін (я, дапрыкладу, паралельна вучыўся акадэміі). Спыніўся на дзвюх акадэміях, бо адзін з прафесараў, у якога я хацеў вучыцца, працуе ў Познані, другі — у Варшаве.

— Дык паміж гарадамі — адлегласць у 400 кіламетраў. Як пераадоўваеце? На сваім аўто?

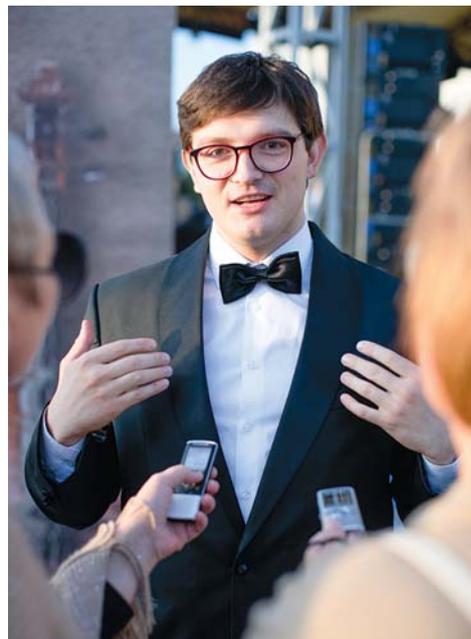
— У мяне яго няма. А калі б і было, гэта візручна. Саджуся ў цягнік — і чатыры гадзіны займаюся, нават аркестроўкі там пішу. Склаў індывідуальны расклад заняткаў, якога і трымаюся. Дый творчы праекты стымуюць. Мае творы прайшлі албор на фестывалі “Музыка нашага часу”, дзе ўвесну павінны былі адбыцца 14 канцэртаў па ўсёй Польшчы. У адным з замкаў Познані дырыжыраваў украінскай операй, дзе акрамя жывых інструментаў была электроніка.

— А ваша другая опера? Чула, яна пра Заходнюю Беларусь 1920 — 1930-х гадоў, пра кантрабандыстаў.

— Нежэ завітаў у родную вёску, і тамтэйшы фермер распавёў мне пра кнігу Сяргея Пясецкага “Казанак Вялікай Мядзвельшчы”. Прачытаў гэты раман — і стаў пісаць паводле яго оперу на ўласнае лібрэта. Пакуль завершана першая дзея.

Спраўды, далейшыя ўзроўні Андруся Якушава — наперадзе.

Фота прадастаўлены аўтарам.

чацца адразу занатаваць — не заўважыць, як ноч міне. Які тут рэжым? А вось дырыжыраванне дапаўняе прафесію кампазітара як нельга лепей.

— Можна самому напісаць і потым выканаць?

— Не толькі. Дырыжыраванне дапамагае зрабіць музыку больш практычнай для выканання. Гэта як нейкія побытавыя лайфхакі. Бо аднаго і таго жэфекту можна дасягнуць рознымі сродкамі. Ведучы іх, можна спрашчыць выканальніцкія заданні — не на школу агульнай задуме. Яшчэ на другім курсе Мінскага музычнага каледжа я склаў сабе праграму, якія партытуры трэба вывучыць, каб зразумець аркестр. Спіс атрымаўся ўнушальным, ды такая самаадукацыя нічэ нікому не перахалжала.

— З аўтарскімі правамі таксама ён разбіраецца?

— Не, Андрэй Сірашпан — артыст балета нашага Вялікага тэатра і адначасова менеджар гэтага праекта. Мне пашчас-

Цень чорнага манаха прамільгнула...

Я веру ў чарадзейнае ды незвычайнае. У Дзеда Мароза — не аж з маленства, а ў падступніцтва беларускіх цмокаў — заўжды так, бо іх сёння хапае паміж нас. Але не будзем пра кепскае... Маці мая — дарэчы, настаўніца — расказвала, як даведацца, ці існуе Хатнік (ёй яе маці распавядала). Трэба ў кладоўцы пакласці на падлогу цукерку і насыпаць трохі цукровага пяску. Хатнік возьме падарунак і пакіне слядкі. Хтосьці скажа, што слядкі гэтыя — мышыныя, але тое ніякім чынам не пахісне маю святую веру ў Хатніка. Мой, да слова, заўжды са мной. Веру і ў неапазнаныя лятаючыя аб'екты, безліч якіх я бачыў пасля катастрофы на ЧАЭС у начным веткаўскім небе. І ў Чорнага Манаха, які здавён атабарыўся ў Гальшанскіх замкавых мурах. І ў тое, што Бог жыве на Беларусі, а сапраўдныя вялікія князі нараджаюцца толькі ад сапраўднага вялікага каханьня.

Яўген РАГІН

У сённяшняй пошце ёсць ліст пра гальшанскага Чорнага Манаха, які па містыцызме з'яў сваіх нагадвае легендарнага і нескоронага Чорнага Войну з караткевічэйскіх "Каласоў пад сярпом тваім". Але пра ліст гэты — пазней бо галоўная сённяшняя тэма нашага агляду — бібліятэчна. Натуральна, пераважная большасць навін — пра Дзень бібліятэк. Веру, што ў эпоху амаль усеагульнага сямейнага нечытання дзверы ў кніжны свет павінны адчыняць дзесяці менавіта чаруныкі-бібліятэкаркі. Дай вам Бог усім Здароўя! Веру і ў тое, што кляймо "нечытаючы бібліятэкар" — стане неўзабаве недарэчным архаізмам.

Яшчэ зусім нядаўна дырэктар Жодзінскай цэнтральнай гарадской бібліятэкі Ірэна Дзясятва сціпла сцвярджала: "Мы выхаваліся не ўмеем". Як па мне, дык тут справа ў няправільных тэрмінах. Сучасны бібліятэкар — не хвалько, а рэкламшчык па прасоўванні чытання, інакш кажучы — кніжны святар, які прапаведзі не выхаваліся, а заклікае да больш дасканалага жыцця. І нездарма калісьці нягоднікі кніжкі папілі: ведалі, якой сілы дабрываю яны выпраменьваюць... Карачэй кажучы, нам напісала бібліятэкар цэнтральнай гарадской бібліятэкі Жодзіна Ірына Хілюціч. І не выхаваліся яна ў сваім лісце, а прымушае чытачоў здзіўляцца новым ідэям і творчай фантазіяй супрацоўнікаў бібліятэкі. Праект "Мой горад — мая бібліятэка", як я разумею, дазваляе пабачыць установу і яе работнікаў у незвычайным ракурсе. Перад тым, як перайсці да канкрэтыкі, спыніцца хачу на назве праекта — "Мой горад — мая бібліятэка". У Жодзіне на дробязі не разменьваюцца і правільна робяць. Калі чытаць, дык усёй грамадой. Прынам-

сі, мэты перад сабой варта ставіць глабальныя. Толькі тады тактыка падпарадкоўваецца стратэгіі. Дык вось пра тактыку. У Дзень бібліятэк прайшоў Рабінавы фэст. Вось што піша Ірына Хілюціч: "У фае ўстановы працавала выстава-конкурс кветкавых кампазіцый. Мы імкнуліся перакласці на мову кветак вершаваныя радкі, назвы кніг, прымаўкі, песні. Гран-пры атрымаў аддзел камплектавання, які "пераставарыў" паэму Паўла Сіманкі "Вытокі" пра заснаванне горада. Аддзел маркетынгу "прачытаў" "Пунсоўва Ветразі" Грына, аддзел дзіцячага чытання ажывіў "Сэрца на далоні" Шамаякіна. Нават прагматычны, падавалася б, аддзел матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння і гаспадарчага абслугоўвання стварыў гімн гарадской лазні, абатіраючыся на творчасць Высоцкага. У адзеле абслугоўвання і інфармацыі працавала каверыя "Гронкі рабіны". Можна было пачаставацца рабінавым варэннем. Літаратурнае карае было прысвечана таксама рабіне. Прагу чытання можна было задаволіць з адмысловай студні. А як вам інфармацыйны сьняданак са свежай пераёўкі? Вызначалі і лепшыя чытачоў. На першым месца па актыўнасці сёлета аказаўся Андрэй Валковіч. Дзятва прыходзіла праз абрад прысвячэння ў чытачы". Пагалзіцеся, кветкавая мова літаратуры — гэта крэатыў, на які здольны толькі чараззеі-прафесіяналы. У лісце кожнае мерапрыемства распісана з зайдроснай падрабязнасцю. Усе тлумачэнні і скарачэнні ў наўмысна, каб у іншых раёнах і абласцях таксама думалі ды прадумалі, але свабодна.

Метадыст Шчучынскай раённай бібліятэкі Настасья Дзедзічэвіч распавядае: "Наша ўстанова сабрала на 80-годдзе сяброў. Прышлі былія супрацоўнікі, чытачы, кіраўніцтва раёна, клірык храма Божай памяці. Натуральна, загадзі мінулае, ацанілі сённяшняе, зазірнулі ў будучае. Штат было віншаванняў ды

- 1 Таямнічыя гальшанскія муры.
- 2 Шчучынскай раённай бібліятэцы — 80 гадоў.
- 3 Мінскія выратавальнікі: з гэтага ўсё і пачыналася.
- 4 У госці да чытачоў Астравецкай бібліятэкі прыйшла пісьменнік Людміла Маркоўская.
- 5 Жодзінскай бібліятэчны крэатыў.

кам гэтага праекта. Бібліятэкаркі дарэчы мастацкім пастаноўкі з вершамі пра бібліятэку і кнігі".

Пра цень Чорнага Манаха напісалі метадысты з Ашмянскага раёна. Беларусь — краіна замкаў. Самы містычны з іх знаходзіцца, натуральна, у Гальшаных. Перліна архітэктуры рэстаўруецца з 2018 года. Вось што распавядае метадыст Ашмянскага раённага Цэнтра культуры Сяргей Жылік: "Гальшанскі замак меў

вялікую ды разгалінаваную сетку падземных скляпенняў. Пры будаўніцтве былі выясканыя перадавыя для таго часу інжынерныя тэхналогіі. Да прыкладу, працавала сістэма мясцовага ацяплення. У замку знаходзілася цудоўная бібліятэка. А на цэлянага збудавання сёння можна знайсці сваёсабытвыя аўтографы з глыбіні вякоў — абліткі далоняў тагачасных муляраў. А Чорнага Манаха пранісаў у Гальшаных Уладзімір Караткевіч". Але апрача Манаха ёсць яшчэ і замураваная Белая панна. На гэты гальшанскі хорар не заканчваецца: Паўла Стэфана Сапегу назвалі Сіняй Баралой, бо ў замку памерла тры яго жонкі. Менавіта таму падвальнае замак мае памяшканне, па словах Сяргея Жыліка, будзе прысвечана нашай містычнай гісторыі. А ўвесну мёркуецца наладзіць чарговы фэст "Гальшанскі замак". Калісьці мерапрыемства хацелі назваць фестывалем прывідў, але штосьці незаладзілася. Відзе, прывіды і перашкодылі. Але ці ж варта іх баяцца?

Самы час згадаць пра бяспеку. Спецыяліст Савецкага раённага аддзела па надзвычайных сітуацыях Мінска Таццяна Бычанава дала ліст пра адзіны дзень бібліятэкі. Палчас акцыі адбыліся вучэнні і трэніроўкі. Да слова, Савецкаму раённаму аддзелу па надзвычайных сітуацыях горада Мінска — 81 год. Усё пачалося са стварэння пажарнай службы. З таго часу беларускія выратавальнікі прайшлі вялікі шлях. Сёння ў складзе аддзела — дзве аварыйна-выратавальныя часткі.

Пра адзіны дзень бяспекі напісала і загадчык аддзела Віцебскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці Аля Лялькіна. З гэтай нагоды работнікі культуры наладзілі ў школах абласнога цэнтра шэраг гульнявых праграм.

Пішыце пра цікавае і большае сябе. Сустрэмаем праз тыдзень.

ўзнагароджанніў". Мы таксама далучаемся ды шчырых віншаванняў!

Імідж-акцыя прыходзіць у бібліятэках Бярэзінскага раёна. Стартвала яна ў лаўнай раённай установе. Яе дырэктар Наталія Маеўская піша пра дзейную прапаганду беларускай літаратуры, пра тое, як тэатр аднаго актёра ажывіў сюжэты апавяданняў Ніны Рыбкі, Валынціны Кадзетавай, Волгі Данилавай.

Не прамаўчаў на бібліятэчную тэму (хто б сумняваўся!) і Бабруйскай Палац мастацтваў. "Бібліятэка сёння — ідэальна прастора для баўлення часу па-за хатнімі межамі, — распавядае метадыст установы Ірына Аўсянікіна. — 15 верасня ў прамым эфіры адной з сацыяльных сетак прайшла літаратурна-музычная алайн-праграма "Ёсць храм

у кнізе — бібліятэка". Віншаванні гучалі ў адрас усім дзесяці бібліятэкам цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Бабруйска, якія абслугоўваюць 45 тысяч карыстальнікаў".

Магілёўская гарадская бібліятэка імя Міхаіла Лермантава, як пераконвае загадчыца ўстановы Вікторыя Падчапіла, не паленалася выйсці на вуліцу, у народ. У скверы мікрараёна Юбілейны ажылі літаратурныя героі.

Актыўна святкавалі і ў бібліятэках Свіслаччыны. У дзіцячых установе чытачы пісалі свае віншаванні на папяровых далоньках. Раённая бібліятэка на пасяджэнні сяброў аматарскага аб'яднання "Свіслачанка" прагледзілі фільм пра бібліятэку Гродзенскай вобласці. А ў Ханыўскай бібліятэцы-цэнтры краязнаўства пра-

йшоў дзень адкрытых дзвярэй. Удзельнікі аматарскага аб'яднання "Залаты ўзрост" зладзілі акцыю "Камплімент бібліятэцы". Пра гэта паведаміла метадыст Свіслацкай раённай бібліятэкі Алена Рабанька.

У Астравецкай раённай бібліятэцы літаратар Людміла Маркоўская правяла аўтограф-сесію. Аўтар інфармацыі — загадчык аддзела маркетынгу Астравецкай раённай бібліятэкі Вольга Творагал.

Загадчык аддзела абслугоўвання і інфармацыі Дзятлаўскай раённай бібліятэкі Алена Якаўчык паведамляе, што ўстанова правяла сярод чытачоў апытанне "Што для вас значыць бібліятэка?" Большасць канстатвала: "Апгэка для душы". Вялікі летуценнікі жывуць і чытаюць на Дзятлаўшчыне.

Мне — амаль 60 і я змагаюся са старасцю. Перамога тут — як пераходны кубак. Учора выйгрвала яна, сёння захопліваю ініцыятыву я. У дадзеным “мілітарысцкім” выпадку я, на жаль, — адзін у полі воін. Але ж днямі загадчык аддзела метадычнай работы Дзятлаўскага раённага Цэнтра культуры і народнай творчасці Марына Лукіянец высказала думку, што змагаецца з кепскім настроем, сумам і неапраўданай стомай (а ўсё гэта складнікі далёка не маладосці) варта талакой. І, самае галоўнае, не змагацца тут трэба і не бой весці, а навучыцца сябраваць і радавацца жыццю. А натхніў нас на гэтыя развагі Зецельскі фэст. Пра яго і гаворка.

дзе дзеі стануць не толькі больш маштабнымі, але і набудуць новае мастацкае гучанне.

Варта дадаць вось яшчэ што. Стварэнне атмасфернага, як цяпер кажуць, фэсту стала справай не толькі клубных работнікаў. Безліч творчых праграм прапанавала ўдзельнікам Дзятлаўскага раённага б-

Дагані мяне ў паўзунках!

Яўген РАГІН

КРЫХУ ТАПАНІМІКІ

Чаму фэст у Дзятлаве называецца Зецельскім? Таму што Дзятлава было калісьці Зецедем. На маёй усходняй малой радзіме старадаўнія і не заўжды мілагучныя назвы паселішчаў кшталту “Шалухоўка” і “Крысіна” замянілі за савецкім часам на найменні ідэалагічна правільныя: пасёлак “Пралетарскі”, вёска “Барашчава”. Па гэтай жа прычыне Янава на Брэстчыне стала Іванова. З Зецедем усё не так. Перайменаванне тут адбылося ў другой палове XIX стагоддзя, а прастымулявала яго русіфікацыя колішняга Вялікага Княства Літоўскага. Так што Зецельскі фэст — яшчэ і неблагая даніна павягі да мінуўшчыны.

ЛЕТАПІС ФЭСТУ І ЯГО КАШТАРЫС

Чатыры гады таму ў Дзятлаве прыдумалі фэст сямейнага адпачынку. Мы шмат кажам пра сямейнае чытанне, пра сямейнае выхаванне і ўвогуле — пра культ сям’і, без якога няма здаровага грамадства. Шмат кажам, але мала, як мне падаецца робім. У Дзятлаве вось ужо чатыры гады спрабуюць рабіць. Атрымліваецца!

Акцыю прыдумалі мясцовыя метадысты. Падкрэсліваю дадзены факт таму, што часцяком чую папрокі ў адрас гэтых

спецыялістаў: навошта, маўляў, яны патрэбны. А патрэбны яны менавіта для такіх прыдумак і для іх рэалізацыі. Дык вось, у 2017 годзе прайшоў першы фэст. Час быў абраны крыху не той. Дажлівы кастрычнік шмат народу не сабраў. Памылка была выпраўлена: фэст сталі ладзіць у маі. Сёлета, праўда, з-за каранавіруса ён прайшоў 19 верасня, але наладзілі яго і сонечны фестываль сабраў больш за паўсотні сем’яў з Дзятлаўскага раёна.

Усе чатыры сямейныя акцыі ладзіліся за кошт раённага бюджэту. На правядзенне апошняга было выкарыстана без малага дзве тысячы рублёў. Пайшлі яны на грашовыя прэміі пераможцам конкурсаў, на афармленне пляцовак і набыццё рэжывіту. Да прыкладу для 3D-дворыку трэба было набыць нажніцы, гуаш, паперу, кардон. Сродкі, як бачна, не надта вялікія, але маральная аддача відавочная. Зецельскі фэст паспеў стаць ці не асноўнай візітоўкай краю.

Сёлета фестывальны летапіс папоўніўся новымі пераможцамі. Самымі разнастайнымі талентамі вызначыліся не толькі дзятлаўскія “ячэйкі грамадства”, але і сем’і з аграгародку Крўцілавічы і Хвінявічы.

Час распавесці, чым жа прываблівае Зецельскі фэст.

НЕ ПАМПЕРСЫ

Так, рэй на фестывальных пляцоўках выдуць не

Сямейныя традыцыі Дзятлаўшчыны

памперсы, а паўзункі! Забег у паўзунках быў сёлета зоркавым недасягальным крэатывам. Праўда, як кажа Марына Лукіянец, маленькія спартсмены не адразу разумелі, чаго ад іх хочучь дарослыя. Тым не менш да фінішу дабраўся

кожны. Вы б паглядзелі на шчаслівыя твары тат і мам! Толькі дзеля гэтага і варта было прыдумляць такое шматаблічнае свята. Паспрабую давесці, чаму яно шматаблічнае. Сёлета на фэсце дзейнічалі чатыры творчыя пляцоўкі.

І дзецям, і бацькам можна было пасупернічаць у спорце, у выяўленчым і музычным мастацтвах.

Прагучалі віншаванні тым сямейным парам, якія адзначылі 25, 50 і 60 гадоў сумеснага жыцця. А ўсе разам паспрабавалі шчыра сфармуляваць формулу сямейнага шчасця. Маладыя слухалі сталых вельмі ўважліва. А раптам парады другіх калі-небудзь захаваюць першых ад сур’ёзных жыццёвых памылак. Вельмі хочацца ў гэта верыць.

Чарговы сёлетні фестывальны эксперымент быў звязаны з конкурсам-дэфіле дзіцячых вазкоў “Мая каляска — проста казка”. Бацькі загадзі ўпрыгожвалі дзіцячыя “экіпажы”. Фантазію шюнінг вельмі значна паўплываў на непадрыхтаванага глядача. І ўвогуле Зецельскі кірмаш, трэба сказаць, прывучае здзіўляцца. Дарэчы, вельмі няпростая маркетынгавая навука.

Дэфіле калясак, як і забег у паўзунках, сёлета толькі абкатваліся. Па словах Марыны Лукіянец, у наступным годзе гэтыя

ліятака. Ацаніце назву адной з такіх праграм — “Навыперадкі з ветрам”. Нават супрацоўнікі раённага аддзела па надзвычайных сітуацыях запрасілі дзяцей на “Выспачку бяспекі”. Сямейныя справы — гэта заўжды калектыўная адказнасць.

А ЯК СПРАВЫ Ё ВАС?

Ведаю, што і ў іншых абласцях ёсць акцыі, прысвечаныя ўмацаванню сямейных адносін. Ёсць, але пра іх вельмі мала вядома. І рэдакцыйная пошта да нас адпаведных навін амаль не прыносіць. А хачелася б завесці на нашых газетных старонках пастаянную рубрыку, прысвечаную сямейным стасункам і абагульненню адпаведнага досведу. Мо пасля гэтага і паменела б разводаў?

На здымках: Вось такі ён, шматаблічны, рознакаляровы, добры і сонечны Зецельскі фэст. Фотаздымкі — з архіва Дзятлаўскага раённага Цэнтра культуры і народнай творчасці

Жадаем столькі дачушак,

Ці не ў кожнай сям'і сярод старых фотаздымкаў знойдуцца рэдкія і ўнікальныя, якія нагадаюць пра даўнія падзеі і пра тых людзей, якіх даўно няма. Вельмі пашанцавала тым сем'ям, у якіх захаваліся вялікія фотархівы з разнастайнымі постацамі сваякоў, а яшчэ больш пашанцавала актывістам школы фалькларыстаў Гродзенскага раёна. Падчас жывеньскай этнаграфічнай сустрэчы з Ірынай Бернатовіч (1939 года нараджэння) з вёскі Шэмбелеўцы Гродзенскага раёна, якая, нагадаю, перадала ў музей вёскі Зарачанка свой "дзявочы пасаж", жанчына паабяцала "у другі раз пагартаць яшчэ і альбом са старымі фотаздымкамі" і абмовілася, што гэта звычайныя фотаздымкі, якія захаваліся ў многіх сем'ях. Але чамусьці я была ўпэўнена, што гэтыя позіркі з мінулага стануць новым эмацыянальным адкрыццём для мяне асабіста, і сапраўднай знаходкай для нашых новых краязнаучых матэрыялаў і даследаванняў.

А ПАЧАЛОСЯ ЎСЁ ТАК

З альбома Ірыны Іосіфаўны на мяне глядзелі неверагодныя і задумленыя твары маладой і маладога, іх бацькоў, гасцей, вясёлых дружкаў і дружбантаў (у альбоме такіх фотаздымкаў было пераважна большасць). Я заворожана глядзела на гэтыя позіркі і ўспомніла сваё вяселле, вяселле свайго сына, якое, дарэчы, прайшло незабыўна весела, дзякуючы некаторым народным звычайным вясельнага абраду. Адрозніваўся ўспомнілася і вялікая фотавыстава "Вясельны вянчок майго краю" з дзясяткамі вясельных выяў розных гадоў і з розных мясцовасцяў, якую падрыхтавалі работнікі культуры падчас VII раённага фестывалю фальклору "Вяртанне да вытокаў", што адбылося ў лістападзе 2019 года. І адрозніваўся захацецца адрадіцца ці знайсці вясельныя строі, па фотаздымкам навучыцца рабіць вянкі для вэлюма, характэрныя для нашай мясцовасці.

У ЧАС ПАСЛЯ ПАКРОВАЎ

На вясельных фотакартках (іх у альбоме каля 30) — шыкоўныя сукенкі, вэлюм, будучы муж у прыгожым касцюме, шмат гасцей, амаль усе сваякі ці каляжанкі Ірыны Іосіфаўны з вёскі Шэмбелеўцы.

"Веска была невялікая, каля 17 двароў, але славілася яна на вяселлі, бо ў сем'ях — не менш за шасцёра, а то і васьмёра дзяцей. Толькі з нашай вёскі пасля 4 класа ў Лойкаўскую школу хадзіла 28 дзяцей, і як усе падраслі, то і нашай вясельны час", — успамінае кабет.

Пазнаю на фота маю суразмоўцу — сціпую Ірыну Іосіфаўну ў прыгожай белай вясельнай сукенцы побач з мужам. Заўважаю, што на адной картцы яна ў доўгай сукенцы, а на другой — у кароткай... І пачалася тут доўгая размова-ўспамін, з якой паўставала наша мінуўшчына, слаўная традыцыямі продкаў.

Як вядома, у нашых продкаў час для вяселля надыходзіў звычайна пасля

Нявеста з дружкамі, в.Шадзінцы. 60-я гады.

Пакроваў, калі ўжо былі ўпарадкаваныя агароды, абавязкова "пад халады" калолі парася, і на вясельных сталах з'яўляліся пальцам пханае каўбаса, смажанае сала, ватрабянка і іншыя прысмакі. "Ладзілася вяселле ў любую пару года, за выключэннем постаў, але часцей за ўсё ў восень", — дзеліцца ўспамінамі жанчына.

Першы дзень, як правіла, святкавалі ў хаце маладой. Ранішэй сяброўкі, сваха і дружка дапамагаюць нявесце апранацца. Жаніх не павінен бачыць яе да прыняцця шлюбу: дрэнная прыкмета. Ранішэй жаніх разам са сваёй дружнай прыязджаў да маладой і яе "выкупаў": сяброўкі нявесты заміналі, прымушалі адкупіцца цукеркамі, грашыма.

Па вясковых традыцыях пасля рэгістрацыі маладыя ехалі на вячальны абрад у царкву ці касцёл. Пасля ўсё рухалася да месца святкавання вяселля. А вось на танцы маглі хадзіць у другую хату, дзе ніхто не жыве, ці танчылі на вуліцы. Гэта нават я дакладна памятаю яшчэ са сваёй маладосці, калі была "ў вяселлі дружкаў ці сваньжы". А мая суразмоўца глумачыць: "Вяселле гуляла ўся вёска. Зразумела, за стол запрашалі не ўсіх, але на танцы прыходзілі з кожнай хаты: маладыя — патанчыць, старыя — паглядзець".

"ГОРКА" — ДЛЯ НЯЧЫСЦІКАЎ

Каля хаты маладых сустракалі бацькі. Маці дзяўчыны трымала хлеб ці караван, бацька — гарэлку. Маладыя адкусваюць па

чарзе па кавалачку хлеба, а гарэлку толькі прыгублівалі. Астатняе — у грамаду праз левае плячо! Гэта абярэжны рытуал: лічаць, што такім чынам адганяюць нячысцікаў.

У хаце муж і жонка сядзяць у чырвоны кут, пад абразамі. І пачынаецца! Сталы ломяцца, крычаць "горка", каб зберагчы мужа і жонку ад зайздрасці ды сурокаў. "Дружкі маладога сядзелі на руку жаніха, а дружкі маладой — на руку нявесты. Паўней дружына ўжо сядзіла на парах. Дзяўчаты падыходзілі да хлопцаў, якія ім падабалі, і чаплялі на левы бок самаробную кветачку. Гэта значыла, што на сёння яны — пара, але гэта было неабавязкова, — кажа Бернатовіч. — Таксама ў нас была такая традыцыя: перагароджваць дарогу маладым пасля шлюбу. На шляху ставілі "браму" — такі сваёсавілы заслон рабілі, каб патрабаваць выкуп ад жаніха. Вясцюжы выносяць стол, на ім абавязкова ёсць хлеб ды соль і, на магчымаці, кветкі. Гуцаць віншаванні-нажаданні, а за тое вясцюжкі маюць дораць гарэлку, закуску і салодкія пачастункі".

Гэтая дзень захавалася і сёння, шматлікія фальклорныя калектывы яе адраділі і дэманструюць падчас сучасных вясельляў. У нашым раёне — гэта народны фальклорны гурт "Жывіца" Вяскоўскага Цэнтра культуры і развіцця народнай творчасці: "Дару вам зялёны ліст, каб нарадзіўся сын-гарманіст. І жадаю вам мець столькі сыноў, колькі ў хаце вуглю. Жадаю мець столькі дачушак, колькі ў хаце палушак. Дару маладо-

Што нагадаў вясельны альбом

Вяселле сям'і Кеўляк, в.Асташа. 1958 г.

Вяселле едзе на вазах у в.Монькаўцы. 1945-1956 гг.

Вяселле сям'і Бернатовіч, в.Шэмбелеўцы. 1964 г.

Вяселле едзе на возе ў в.Шэмбелеўцы. 1945 г.

му клубок нітак, каб не круціўся ля чужых лытак. Дару вам абрус новы, каб былі ўсе здаровы. Дару маладому абуткі — каб не раслі ў яго рагі".

Дарэчы, такія жартоўныя падарункі атрымалі на вяселлі і мае дзеці.

У ТУМАНЕ ВЭЛЮМУ

У альбоме ёсць некалькі фотаздымкаў з дружкамі (так называлі дзяўчат з боку маладой) і дружбантамі (з боку маладога), якія павінны быць нежанатымі. Дружкі — у аднолькавых доўгіх белых сукенках. "Гэта быў у нас закон: першая дружка — цяпер гэта свідзецельніца, дружкі і сванька, як і маладая, да шлюбу (да касцёла) адзевалі толькі доўгія белыя сукенкі. У кожнай вёсцы была свая партыя. У нашай вёсцы, напрыклад, мая сястра Ванда абшывала кожную нявесту і яе дружка. Законам для маладой быў і доўгі белы вэлюм ці валён ("фата"). Нявеста ў нашай мясцовасці шыла сабе на вяселле дзве сукенкі: у адной доўгай і абавязкова белай "шля" да шлюбу, а другую, таксама белую, але кароткую, перапаранала ўжо як прыязджаў з касцёла. А

касцюм маладога, які і сёння, буй ўзвыклым: кашуля, штаны і марнарка (пінжак), якія потым яшчэ доўгія гады апраналі "на выхад", бо такія адрага яшчэ, як касцюм, павінна шыцца не на адзін дзень. Тады гэта каштавала вельмі дорага", — успамінае апавядае Ірына Іосіфаўна.

Рыхтуючы гэты матэрыял, размаўляла яшчэ з адно жанчынай Ірынай Стральчэняй, з Абухава, якая расказала, што ў 40 — 50-я гады нявеста апранала проста святочную сукенку "шылі яе не белай, а больш практычнай, каляровай і суцэльнай. І пасля яе апраналі на сваты, у касцёл. Я памятаю гэта па старых фотаздымках, якія ў рамках каля абраза віселі ў бацькавай хаце, ды і мама расказвала, мая бабця Акуліна Санцэвіч з вёскі Карытніца Дзятлаўскага раёна замуж ішла ў 1935 годзе", — успамінае жанчына.

Значна больш увагі, чым сукенцы, нявесты першай паловы XX стагоддзя ўдзялялі вэлюму. Галаўны ўбор рабілі самі. Удзел у гэтым маладая прымаць не магла, над вяночкам завяліся яе сяброўкі ці суседкі. Рабілі вэлюм з марлі, фашіну, бязі.

Прыкладна да 70-х гадоў ён быў доўгі, да паллога. Упрыгожвалі вэлюм вяночкам.

КАРТЭЖ З ВАЗОЎ

Загаварылі пра вясельныя падарункі. "Нявеста павінна пры абдорванні сваякоў мужа абавязкова назваць сваякоў маці і падарыць хустку з кветкамі, потым адрэз на сукенку і трыці падарунак — абрус для стала. Адрэз тканіны дарыўся і свёкру. Адрэзы гэтыя былі з дарагой тканіны. Абдорвала я не толькі блізкіх сваякоў, але і ўсіх гасцей на вяселлі. Цяпер ужо не памятаю, іх можа пад 70 чалавек было. Жанчыне — хустку, мужчыне — купленая паленца", — з гонарам ведама жанчына.

Гартаем старонкі альбома далей, на вочы трапляюць дзве фотакарткі: маладыя з гасцямі едуць на трох вазах з запражэннымі на дваіх коньмі, а на другой — ужо на грузавой машыне. "Такіх картэжаў як цяпер у нас не было. Добра, калі на грузавіку па'едуць маладыя распісціца і да шлюбу. У вёсцы, як і ў горадзе, машыны таксама ўпрыгожвалі кветкамі, часцей бярозавымі галінамі. А калі не было аўтамабіляў, то вазы, зброю

колькі ў хаце падушак!

Фрагмент рэканструкцыі брамы на сучасным вяселлі.

каравай быў цэлы, поўны і не лопнуў, гэта значыла, што жыццё ў маладых — вельмі добрае, багатае. Калі ж каравай быў лопнуўшы ці патрэсканы, то не будзе ладу, і ў некаторых вёсках каравай тады перараблялі”, — тлумачыць Ірына Станіславаўна.

“У дзень вясялля ў маладой дзялілі каравай толькі маладой, а каравай маладога — назаўтра. Родныя браты ці першы дружбант (свідетель) высока яго над галавой надымалі, каб ніхто не дастаў, а якая са старэйшых жанчын прыгаворвала:

адразу ўспомніўся і мой пасаг. На жаль, сама я нічога не ткала і не вышывала, але ў прыгожы дамацканы дыван, які мне падаравала мая бабуля Лідзія Шушкевіч з Сёгды Карэліцкага раёна, мая мама паклала дзве падушкі, пасельную бялізну, коўдры і падарункі сваякам.

“Потым гэтыя рэчы вывешваюць і выкладваюць навідавоку, каб усе маглі бачыць, якая нявеста-майстрыха і гаспаляня, яшчэ і курыцу везлі з сабой ў прыданае” (запісана ад Ірыны Стральчэні з Абухава Гродзенскага раёна,

вай і застолле, танцы, абмен падарункамі, безумоўна, павязвалі хустку. У хаце маладога сваякроў здымала вэлом і вянок з нявесты і замест яго павязвала хустку. Гэта сімвалізавала яе пераход у статус замужняй жанчыны і развітанне з дзявоцым жыццём.

Я не змогла не падзяліцца з Ірынай Іосіфаўнай і сваімі думкамі: нявесты Алеся і таксама здымала фату і павязвала прыгожую белую “ажурную” касынку. Добра памятаю той хваляючы момант, калі на вочы наварочваліся слёзы, бо кожнай маці хочацца каб у шчасці, любові і згодзе доўжылася жыццёвая дарога яе дзяцей.

ТЭМА ДЛЯ ШКОЛЫ ФАЛЬКЛАРЫСТА

Вось мы і перагарнулі старонкі вясельнага абраду ў звычайным старым і пажоўклым фотаальбоме. І думка сама сабой узнікае: як лёгка традыцыйно страціць і як цяжка яе адрадыць.

Сёння калекцыя вясельных фотаздымкаў розных гадоў не надта вялікая, але яна ўжо можа вандраваць па розных установах культуры

Вясельле едзе на машыне са шлюбу. 1964 г.

Музыканты на вяселлі, в.Шадзінцы.1962 г.

коней упрыгожвалі яловымі галінкамі. Грузавую машыну бралі ў калгасе, на гэтай фотакартцы, яна дзесьці 60-гадоў, вясельле ў нашай вёсцы Шэмбелеўцы, маладыя на грузавіку едуць пасля шлюбу, усе разам стаяць, бо да касцёла маладая с дружбамі сядзела на адной лаўцы ў кузаве, а малады з дружбантамі — на другой. Так было прынята. Фотаздымкі, дзе вясельле едзе на конях, значна ранейшыя, 1945 — 1946 гадоў, гэта вясельле ў Менькаўцы. Знакам, што вясельле едзе, служылі званочкі-бомы пад дугамі коняў. Лычылася, звон палохе нячысіцкаў. Абавязкова вазы засцілалі дыванамі”, — гартасе старонкі альбома мая суразмоўца.

Ёсць некалькі фотаздымкаў з музыкантамі, якія стаяць на стаях з дружбантамі. Пытаюся ў Ірыны Іванаўны: “Адкуль былі музыканты,

ці мясцовыя, ці многа бралі грошай?” “Па дарозе маладых заўсёды суправаджала жывая музыка: гралі на гармоніках, барабанах, бубніцах. Музыканты былі свае, у каго адзін граў, але часцей — цэлая каманда. Праўда ў Шэмбелеўцах не было такога добрага, так сказаць, музыкі. Запрашалі з Кіласак, Лоек, Беражаняў, Загаранаў. Вясельля былі хлопцы. А зараблялі яны, напэўна, добра. Бо калі прыходзіла пара, то былі на расхват”, — расказвае Ірына Іосіфаўна.

ДЗЯЛЬБА КАРАВАЯ

Нарэшце адбылася цэнтральная падзея свята — дзельба карава. Свят ші хросны бацька прасіў дазволу на разразанне печыва. Атрымаўшы яго, пачынаў дзяліць. Адметна, што першы кавалак маглі даваць маладым, хросным альбо ба-

Рэканструкцыя вясельнага абраду Жытомлянскага Дома фальклору.

Нявеста з дружбамі, в.Шэмбелеўцы. 1962 г.

цькам.

Запыталася ў Ірыны Стральчэні: “Раней па каравай нават вызначалі сямейную будучыню, таму з вялікай павагай і пашанай адносіліся да яго. Гатавалі вельмі адказна: не так, як цяпер, калі можна замовіць торт у краме. Выбралася жанчына, якая добра жыве ў сям’і, шчаслівая. Для такой выпяканне вясельнага карава явіла рытуалам. Калі каравай вымалі з печы, глядзелі, які ён атрымаўся. Калі

“А ў нашым караваі із сямі палёўпшаніца, / Із васьмі рэчак вадзіца, / Із дзевяці кароў масла / І яец патараста!” (запісана ў вёсцы Сёгды Карэліцкага раёна ад Лідзіі Шушкевіч 1929 г.н.).

А Ў КУФРЫ — ПАСАГ

Пасля дзельбы карава я маладыя ехалі ў хату жаніха. Везлі і вялізны куфар з пасагам маладой (адзенне, पोцілкі, палатно і падарункі), які яна павінна была выткаць і вышыць сама. Мне

Вясельле едзе на вазах у в.Менькаўцы. 1945-1956 гг.

раней пражывала ў вёсцы Хадзілоні Шчучынскага раёна).

Другі дзень вясялля святкаваўся ў хаце жаніха і быў падобны на папярэдні па сваім змесце: “Маладая надзявала другое плацце ці спадніцу з кашуляй, што часцей было. Зноў сабіраліся госці і працягвалася гулянка. Ужо дзялілі каравай маладога. Ішлі толькі самыя родныя. Пелі песні, выдумлялі ўсякае-ўсякае рознае. Гралі на гармоніку.” (запісана ў вёсцы Шэмбелеўцы ад Ірыны Бернавіч).

БЫВАЙ, ДЗЯВОЧАЕ ЖЫЦЦЁ!

Вясельле ў народным стылі, ці, дакладней, адну з яго частак “Прыезд маладых да маладога” аднавіў у Жытомлі Гродзенскага раёна самы старэйшы фальклорны калектыў — народны тэатр “Магуліна песня” пад кіраўніцтвам Тарэсы Адамовіч. Тут было ўсё самае асноўнае: коні, упрыгожаныя бразоткамі і лентамі з кветкамі, на павозках — маладыя ў старамодных строях, гармонікі гралі на ўсю ваколіцу, былі кара-

і знаёміць моладзь з мясцовымі вясельнымі традыцыямі. А наша школа фалькларыстаў распачынае новы напрамак на папярэдні па сваім змесце: “Маладая надзявала другое плацце ці спадніцу з кашуляй, што часцей было. Зноў сабіраліся госці і працягвалася гулянка. Ужо дзялілі каравай маладога. Ішлі толькі самыя родныя. Пелі песні, выдумлялі ўсякае-ўсякае рознае. Гралі на гармоніку.” (запісана ў вёсцы Шэмбелеўцы ад Ірыны Бернавіч).

Пераканана: вясельле другога майго сына таксама будзе з абрадавымі дзеяснямі нашых продкаў.

Наталля РАМАНОВІЧ, вядучы метадыст Гродзенскага раённага культурна-інфармацыйнага цэнтра

Пад мантыяй любові і надзеі

Перакананы, што выяўленчае мастацтва — гэта заўсёды “пашыраны тэст” для кожнага, хто яго бачыць. Калі “персаналы ўніверсум” вузкі, глядач абмяжоўваецца катэгорыямі “падабаецца — не падабаецца”, а крытык шукае пацвярджэння сваіх пазіцый не ў рэальным свеце, а ў гісторыі мастацтваў, дадзенай нам у прафесійных тэрмінах. У той час, як кожны творца патрабуе іншага — далікатнага пранікнення ў яго індывідуальную прастору, якая існуе па сваіх унутраных законах. Асабіста для мяне цікава не тое, на каго падобны мастак, а тое, хто ж ён насамрэч. Аналогіі і ўплывы — толькі рамка для партрэта маёй гераіні Надзеі Лівенцавай. Мастачкі, якую наўрад ці можна лічыць знакамітай — у асяроддзі элітарнай мінскай багемы яна не тусуецца. Тым не менш, ёй ёсць што сказаць сваім сучаснікам і нашчадкам.

АХАПІЦЬ РУКАМІ НЕБАСХІЛ

Ці часта ў наш час даводзіцца сустракаць мастацтва, якое поўніцца святлом і радасцю, захапленнем і паканеннем перад характарам Богага свету? Ці многія з нас здатныя так бачыць і так успрымаць? Надзея Лівенцава — здатная. І можа абуджаць такое ўспрымання ў душы гледача, можа заражаць ім блізкіх ёй людзей, выклікаючы цёплую ўдзячнасць і шчырую любоў.

Творы Лівенцавай — тонкія, прасякнутыя ўнутраным святлом. Яны будуюцца на спалучэнні вытанчана-прыгожых чыстых тонаў. Яны нараджаюцца як музыка — ад судакрананняў душы мастачкі з “душой” кветак, дрэў, гор, неба — з вечным і мудрым духам прыроды. Побач з аўтарам і яе мастацтвам неспадзявана становіцца сорама за свае чорнай сажай засыпання вочы, за сваю цёмную, расчараваную душу. Стомленны і раздражнёны, мы спаквалы перамяняемся, уваходзім у тую цудоўную краіну, дзе пануе добрая чарадзейніца з такім светлым, радасным і малым імем — Надзея. Яна даверліва запрашае кожнага, хто звольны калі не перасяліцца туды назаўсёды, дык хаця б зазірнуць у шчыльнік...

Надзея Віктараўна — чалавек, я б сказаў, “магічнага рэалізму”. Прамернасць у крайнісіх дасягае тую рознасць патэнцыялаў, якая трымае ў вышэйшай напрузе сам акт творчэння. А ўнутраная сіла асобы дазваляе не толькі сінтэзаваць артэфакты адзінага стылю — хай гэта будзе сімвалічна-алегарычны кампазіцыя, або жывапісны рэмінісцэнцыі “па матывах” нейкіх вядомых у гісторыі мастацтваў палотноў, на поўнення шчодрай мазаікай пацупіўшы і пераканаўчасна “эмашынай” пластыкі — але і прыцягнуць да сябе максімальна аддаленыя кропкі, ахапіць рукамі небасхіл, узвесці канкрэтную дэталь да ўзроўню сімвала.

Вось карціна “Сон у мясяцовую ноч”: зграя грозных ваўкоў у научным спусцельм

горалдзе. Напісана яна амаль адразу ж пасля Чарнобыльскай катастрофы, у выніку якой многія беларускія і ўкраінскія гарады і вёскі сапраўды прыйшлі ў трагічнае запустенне — і, у той самы час, далі прытулак дзікім зварам. Так, гэтую працу глядзеш няпроста, яна не лашчыць вока. Але хто сказаў, што мастацтва павінна быць толькі святоточным і прыемным? Да ўсяго, гэты твор — напамін і пра духоўную катастрофу, якая навісла над кожным з нас, пра распад свядомасці ў эпоху бездухоўнасці, пра будучыя белы і пра многае іншае.

У Лівенцавай ёсць цудоўны “Аўтапартрэт” з сініцай у клетцы і дзвюма зграямі ваўкоў на бакавых планах, намаляваных так, нібы гэта мрой. Нібыта яны здзіўлена прыглядаюцца: што ж за чалавек такі Надзея Лівенцава? Што ёй дорага ў гэтым жыцці? Што радуе, што засмучае, дзеля чаго прыйшла яна ў гэты свет? Якія сюжэты чакаюць свайго часу?

Праца такой мастачкі — самотная праца. З таго моманту, калі яна пачынае груктаваць палатно — і акно да таго імгнення, калі карціна з’яўляецца на выставе. І ніхто, акрамя самой аўтаркі, не можа ведаць, атрымаецца або не, “ці тая гэтая карціна”, што ўбачылася аднойчы ўнутраным зрокам, ці перамагла яна ў вечным пошуку гармоніі або прайграла... Творчая праца — бясконцае ўзыходжанне па дарозе майстэрства. І заўсёды, з пачатку і да канца, мастачка адна адказвае і за сюжэт карціны, і за каларыт, і за жанр, у які вырашана яе халціна...

НЕНАВЯЗЛІВАЕ АБЛІЧЧА КОСМАСУ

Недаказанасць, намекі, таямніцы, загадкавыя, часам містычныя вобразы, — вось асноўныя прыкметы яе эстэтыкі сімвалізму, якія выявіліся і ў фігураўных палатнах, і ў кампазіцыйных партрэтах, дзе адлюстравана чалавечая душа, поўная перажыванняў, смутных настройаў, найтонкіх пацупіўшы і мімалётных уражанняў. Большасць такіх

партрэтаў — гэта рэальныя людзі, душэўна і духоўна блізкія аўтару — майстры пэндзля Леанід Шчэмайлёў, Марыя Ісаёнак, Уладзімір Крывабалошкі, мастацтвазнаўца Тацяяна Бембель, блізкія сяброўкі мастачкі — актрысы Алена Пастрэвіч (Уладзімірская) і Тацяяна Байкалава — і проста добрыя людзі, што сустракаюцца ёй у неўтаймоўнай пыльнай жыцця.

У лепшых партрэтах Лівенцавай — найчыстэйшая шчырасць, гарачае жаданне данесці думку ўсёй творчасці — “людзі, будзьце дабрэй-

Н.Лівенцава. “Аўтапартрэт з сініцай у руках”. 1999 г.

шымі”. А строга адпаведнасць рэальнасці дзіўным чынам спалучаецца з рамантыкай шырокіх абагульненняў, што выяўляецца праз эмацыйны падтэкст вобразаў.

Часам малель выяўленая ў ірэальным свеце (карціна “Сон матушкі Марфы”, прысвечаная былой выхаванцы БДТМІ Вольгі Мацвеевай), часам — у падкрэслена-канкрэтным, але з абавязковай метафарай-атрыбутыкай у прастору інтэр’еру ці пейзажу (партрэт Ніналь Шчаснай ля запаленага каміна); часта — у настальгічным ключы рамантычнага арэолу; партреты маладой мастачкі Антаніны Слабодчыкавай у рыцарскіх даспехах або ваеннай мядзясці-гераіні беларускі Соф’і Куцэвіч.

А побач — гістарычная карціна “Вяртанне”, прысвечаная пэту, кампазітару і драматургу Міхалу Казіміру Агінскаму, які пасля эміграцыі зноў трапіў у родныя мясціны. І яшчэ некалькі закаханых парэтаў прадстаўнікоў генеалагічнага дрэва роду Радзівілаў, выкананых для Нясвіжскага замка.

Асаблівае месца ў творчасці Лівенцавай займаюць некалькі “сямейных” жывапісных партрэтаў: чатыры выявы бацькі Віктара Ільча Лівенцава — славуэтага беларускага партызана, Героя Савецкага Саюза, — партрэт мамы, былой бабурыйскай падпольшчыцы Ганны Мацвееўны Смольніцавай, а таксама карціна-ўспамін пра старэйшага брата Валерыя, які загінуў у Маскве ў дні “крывавага кастрычніка” 1993 года.

А хіба, да прыкладу, кампазіцыі “Адчай” або “Змар-

канне” не з’яўляюцца дзіўным творчым эксперымантам мастачкі, яе рызыкаўна непазналага, дзе мінулае таеясніцца з сучаснасцю і будучыняй?! Нават у паўмістычнай карціне “Пляч анёлаў”, навясянай сумнавядомым тэрактам 11 красавіка 2011 года ў Мінскім метрапалітэне, пад яе пэндзлем рагатам праяўляецца ледзь улоўнае, неназвыстае аблічча Космасу дня сённяшняга, пад мантыяй якога працякае наша штодзённае жыццё з яго неспынным бегам часу, з сацыяльнымі канфліктамі, драмамі і трагедыямі...

Самая апошняя карціна Лівенцавай называецца “Малітва. 1941 год”. Дзесяць гадоў таму ў Надзеі ўжо быў твор з такой самай назвай (сёння ён у Нацыянальным маста-

Н.Лівенцава. “Малітва. 1941 год”. Апошні варыянт.

кім музеі). “Але вось прайшоў час, — кажа яна, — і мне зда-лося, нібы я ў той карціне нешта недарабіла і ў агульным вобразным ладзе, і ў кампазіцыі. Яна ўжо перастала задавальняць, а такая сцягла для мяне тэма ўвесь час “пераследу”, нават у сне, і мне хочацца рэалізаваць яе як мага больш глыбока і пераканаўча. Вось чаму да 75-годдзя Перамой і зрабіла новы варыянт палатна ў іншым фармаце, кардынальна змянішы і кампазіцыйна-калеравую структуру”.

Я ўбачыў гэтую карціну ў яе майстэрні зусім нядаўна. На мой погляд, “Малітва” — несумненая ўлада ў яе творчасці. Яна — сімвал гераічнага і трагічнага часу Вялікай Айчыннай вайны. Яна — споведзь той эпохі, яе воля і надзея. Стрэмана-своры “настрой” карціны — яе эмацыйны меркетон. Вобраз саўдата сорак першага года — гэта вобраз пакуты, вос-

трага болу, самаахвярнасці. Вобраз, пазабудлены лішніх атрыбутаў, якія знікаюць і зрабняюць уражанне; вобраз згучаны, поўны чыстай і строгай чалавечай веры. І гэта надае ўсяму палатну інтанацыю гераічнага драматызму, ўзмошненага такімі важнымі дэталямі, як фрагмент будам ачалалай у паўрабурным храме фрэскі з выявай Мадонны з немаўлем, і зграі крумкачоў — правеснікаў збынтэжанасці і трывогі...

ПАСІЎНАСЦЬ УСПРЫМАННЯ ВЫКЛЮЧАЕЦА

Лівенцава — зусім не бытапісальнік. Яна — паэт, і той свет, што яе акаляе, бачыць вачыма творцы, для якога складаная асацыяцыйная сувязь, сімвалічная іншасказанні, выяўленчыя парабалы, умоўнасці метафа-

суыяшае і натхняе яго, нічога не патрабуючы ўзамен, акрамя добрага стаўлення да яе чалавека.

Паводле свайго ладу думак, творчай ментальнасці і абсалютнай самаадданы яна глыбока беларуская мастачка. Аднак па душэўнай мянежнасці, па няўрымслывым памкненні да бясконцага і ўсеагульнага Лівенцава выходзіць далёка за рамкі ўласна “беларускасці”. Ёйны мастачкі свет — гэта калейдаскоп, у якім адлюстравана спектр самых розных блізкага і адшэняў, самых розных тэм і жанраў: ад глыбока паэтычных матываў прыроды блізкага і далёкага замежжа да падарожных “зацемак” пра тое, што ўсхвалявала яе ў Італіі і Швецыі, у Арменіі і Сенегале, у Расіі і Германіі.

Пагадзіцеся, карціны растлумачыць складана. Хіба можна растлумачыць музыку ці паэзію? Як можна словамі растлумачыць, напрыклад, твор “Той, хто рушыць сваёй дарогай” — пра малельнага зямнога чалавека, які з жыццасцю цягне велізарны камень — каб нягледзячы ні на што дасягнуць сваёй запаветнай мэты? Або складаную філасофскую канструкцыю палатна “Пятніца 13”? Або “Прысвечэнне” — пра таленавітага хлопчыка-скрыпача, пацалаванага Богам? Фігураўныя карціны Надзеі Лівенцавай не падаюцца пераканаўчаму славазнам, літаратурнаму каментарыю. Двой тэкеткі мала што скажуць, бо ў кожнага разумнага гледача такая праца выклічае свае асацыяцыі, якія могуць не супадаць з першапачатковай аўтарскай задумай.

І тым не менш — а можа быць, часткова менавіта таму — яны мяне і хваляюць. Хваляюць адчуваннем шматпланавай ідэі, няўямнай да канца вызначэння, колерамузычнай стрыманай жарсцю, дзіўнай раскаванасцю ў манеры накладання мазка — словам, то пацупіўшы эмацыйнасцю, якая заўсёды складала таямніцу Яго Вялікасці Мастацтва. Пасіўнасць успрымання пры гэтым выключалася, а чараўніцтва пераасэнсавання адлюстраванага пэндзлем здабывае свабодны палёт.

Р.С. Калі я завяршаў гэтае эсэ, мне чамусьці ўспомніўся адзін з вершаў бліскучага прадстаўніка Сярэбранага веку Максімільяна Валашына. Там былі такія словы: “*Всё відзець, всё паняць, всё знаць, всё перажыць, // Все формы, все цветы вобрать в себя глазами. // Протию по всей земле горящими ступнями, // Всё воспринять — и снова воплотить!*” Рыцкіх у рыцкіх пра маю гераіню, маю сучасніцу Надзею Віктараўну Лівенцаву...

Барыс КРЭПАК,
заслужаны дзеяч
мастацтваў Беларусі

Таямніцы Манюшкаў
(Працяг. Пачатак у
№№ 12 — 18, 20 — 26, 28,
29, 31, 33)

Пасля невялічкага тайм-аута мы ізноў вяртаемся да гісторыі продкаў Станіслава Манюшкі. З папярэдніх частак чытаць намала даведаліся пра сям'ю жонкі кампазітара і пра акалічнасці пераезду Манюшак у Варшаву. А таксама пра тое, што апалагатам тэзы — “Манюшка быў з крыві і коці паляк” — трэба ісці ў нагу з часам, адмовіўшыся ад міфалогіі, створанай “манюшказнаўцамі” далёкага мінулага. Ад сёння мы пачынаем распавед пра лёс дзёда кампазітара, таксама Станіслава Манюшкі. Безумоўна, некалькі радкоў прысвечым і яго сям'і, і некаторым з ягоных нашчадкаў.

Зміцер ЮРКЕВІЧ

МАЦІ І МАЧАХА

Польскі гісторык Падыяшша Юзаф Марошак, калі пісаў аб прадках кампазітара, узгадаў знойдзеныя ім метрыкі шлюбу бацькоў Станіслава (дзёда кампазітара) і метрыку ягонага хросту.

27 лютага 1727 года ў касцёле Далістова шляхетны Юзаф Манюшка ажаніўся з удавой Урачынскага — Марыянай з Якубоўскіх. 8 траўня 1735 года ў Смагароўцы, нарадзіўся герой нашага аповеду. Даволі цікавы факт: калі ў 1800 годзе расійскія ўлады, што акупавалі землі ВКЛ, прымуслі Манюшак давольш свая шляхетства, тагачасны ксёндз з Далістова з нейкай прычыны замяніў у копіі метрыкі хросту Станіслава Смагароўку на Манюшкі. Адлегласць паміж Смагароўкай і Манюшкамі немалая — два з паловай кіламетр-

Вось табе і “паляк з крыві і коці”, які замест Варшавы, да якой было значна бліжэй, скрываў свой позірк на Вільню. Аляксандр Валіцкі са спасылкай надьярыўша Манюшкі старанна апісаў далейшыя сацыяльныя і геаграфічныя маршруты юнака.

Патрапіўшы ў Вільню, будучы вайсковы суддзя і дзед кампазітара, спыраша быў на паслуга магнацкіх дзяцей, бо меў на той момант 15 — 16 гадоў. Потым яму нібыта дазволілі наведваць гэтую школу разам з “панічамі”. Так, з “нізкага старту” выбег Станіслаў-старэйшы ў дорослае жыццё. Скончыўшы школу ў 1755-м, Манюшка заняўся практычным засваеннем юрыдычных “гачкоў”. Пачынаў пры Казіміру Ходзьку (магчыма, сын Андрэя Міхала

рэць” і не вярнуць грошаў за арэнду, а з другога — так прыціснуць залежных сялянаў, што яны маглі і не вытрымаць эканамічнага прэсінгу. Як не вытрымалі нечуванана ціску арандатараў — братаў Шмуйлы і Глая Ішкавічаў сяляне Крычэўскага староства. Даведзеных “да краю” сялянаў, якія распалілі паўстанне і паспяхова змагаліся некалькі гадоў, ледзь утаймавала радзівіўская міліцыя. Уласна кажучы, арандатар успрымаўся як “крававіцця”, бо клопат над чужымі сялянамі не ўваходзіў у спіс яго каштоўнасцяў. Іншая справа, калі маёнткаў быў спадчынным і пераходзіў толькі прадстаўнікам роду. Тут былі зусім іншыя адносіны паміж вёскай і дваром. Больш “цёплыя”, калі так можна сказаць.

Займаючыся “стваральнай” працай — беручы ў арэнду маёнткі, а таксама пастаўляючы ў войска розныя прыпасы, і той, і гэты даволі гутка намалашлі неблагі ўрадак, які пачаў вымярацца сотнямі тысяч злотых. Трапіў у кабалу да кансіёнераў і вялікі гетман літоўскі Міхал Казімір Агінскі. Ён, пазычаючы ў дабрадзеяў грошы на свае праекты, тэатр і вайскоую дзейнасць, стаў залежным ад іх, пазней вымушаны быў, каб сплаціць пазыкі, разлітацца за Смілавічамі, якія перайшлі ва ўласнасць Манюшкі і Оштарпа.

Калі гаворка зайшла пра Агінскага, можа варта тут згадаць і пра Аляксандра Данззі, капельмайстра капляў Агінскага і Радзівіла, меркаванага аўтара музыкі да оперы “Агата”, і акцёраў радзівіўскага тэатра Станіслава і Марыю Закрэўскіх — дзядоў жонкі Станіслава Манюшкі, аб якіх вясла гаворка ў ранейшых матэрыялах гэтага шыкла.

Ізноў такі, не хацелася б займацца вольным пераказам творчасці Аляксандра Валіцкага, калі кожны можа прачытаць і арыгінал (у севіве), і ў перакладзе на беларускую мову. Нагадаю, што на 200-годдзе Станіслава Манюшкі гэтая кніжка была перавыдана ў Беларусь клопатам Камілы і Язэпа Янушкевічаў. Таму давайце паспрабуем дадаць што-небудзь новае, раней не чытанае.

ДАЧА НАВАГРАДСКАГА РОТМІСТРА

Пакуль Станіслаў Манюшка і Францішак Оштарп займаліся павелічэннем, а потым падзелам сваёй немалой капіталаў і маёнткаў, лёс рыхтаваў Манюшку чарго-

Мінск, аднойчы вечарам паважаны ў Менскім павеце немаладзён завітаў на рэдуты (вечарыну). І згодна з уласным рашэннем дабівацца рукі той, якая спадабаецца з першага позірку, так і зрабіў. Яшчэ сточыць ў дзвярах залы, Станіслаў Манюшка звярнуў увагу на прыгожую спадарыню, якая сядзела побач з маці. Падчас тагна, у які Манюшка павёў маці дзяцічыны, адбылася мова-перамова. І бакі прыйшлі да пагаднення, бо для гэтай галіны роду Вайніловічаў, якая трапіла ў фінансавы заняпад, а да таго ж засталася без “кармільца”, такі шлюб з мільнерам быў “промнем святла”. З іншага боку Манюшка выбраў дзяцічыну са старога роду, які выгнаны са сваіх шэрагаў аднаго высокага ўраднака за другім.

Дапоўнім словы Жавускага дакументальнай крыніцай.

Вось як гучыць метрыка шлюбу, якую я знайшоў у архіве. Цырымонія адбылася не ў Мінску, але ў парафіяльнай капліцы ў Воўкавічах.

“Воўкавічы. У год Пана 1785, 8 верасня. Яснавельможны прывелебны пан Мікалай Бжасоўскі, прафесар Мінскіх школ, на моцы дазволу яго высокасці біскупа, мясцовага ардынарыя, 24 жніўня гэтага года са згоды яснавельможнага прывелебнага пана Ладзіслава Ваньковіча, архідыякана Белай Русі, мінскага пробашча, і з яго ўпаўнаважаннем на бласлаўленне сужэства, прапуніўшы ўсе запаведзіны, апытаны і атрымаўшы ўзаемную згоду яснавельможнага пана Станіслава Манюшкі, суддзі войска Вількаса Княства Літоўскага, са Смілавіцкай парафіі, і яснавельможнай пані Евы Вайніловічаўны, ротмістраўны Наваградскага ваяводства, з Мінскай парафіі, ды не знайшоўшы ніякай перашкоды, урачыста абразаў еўсна даў згоду і дабраславіў сужэства. Прысутнічалі сведкі яснавельможны пан Францішак Оштарп, палкоўнік войска Вількаса Княства Літоўскага, яснавельможны пан Юзаф Машэўскі, суддзя Старадубскага павета, і яснавельможны пан Адам Манюшка, каморнік Мінскага ваяводства” (пераклад лаціны Алякс Жлутка — рэд.).

Адам Манюшка, які згадваецца ў метрыцы, з'яўляецца малодшым братам Станіслава. Ён перажыве яго, ажэнніцца, развядзецца і не пакіне нашчадкаў. Францішак Аштарп — сардэчны сябра і неадступны кампаньён Манюшкі. Мікалай Бжасоўскі — родны брат Ганны, якая ў шлюбе з Антонам Вайніловічам, наваградскім ротмістрам, нарадзіла Еву, жонку Станіслава.

Дарэчы, нам, нарэшце, удалося ўстанавіць імя гэтага няўлоўнага “наваградскага ротмістра”, пра якога ўсе пісалі, але ніхто не мог назваць яго імя.

Далей нас чакае працяг гісторыі сям'і вайсковага суддзі Станіслава Манюшкі.

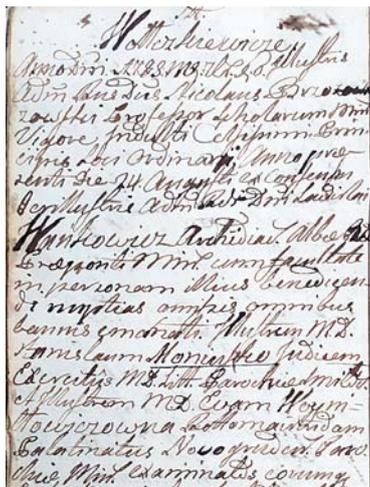
Таямніцы Манюшкаў

Частка XVIII

ПАМ'ЯТАЮЧЫ СВАЕ КАРАНІ

Нагадаю, Манюшкі на Падыяшшы з'явіліся напрыканцы XV стагоддзя, праз нейкі час пасля таго, як гэты спрочны і ласы кавалак колішняй зямлі явягаў, нарэшце, пасля шматлікіх войнаў з суседзямі быў замацаваны ў складзе ВКЛ. У наступным стагоддзі род разросся як куст бэзу. Але сваё “лішвінства” ім прыйшлося “забыць” у 1569 годзе, калі шляхту з Падыяшшы прымуслі падпісаць прысягу на вернасць Польскаму каралёўству. Бо па ўмовах Люблінскай уніі Падыяшша адрывалася ад ВКЛ на карысць Польшчы. Але Манюшкі добра памяталі свае карані. І гэты з іх, хто хацеў зрабіць кар'еру, рабілі яе не ў Польшчы, а ў ВКЛ. У Польшчы ж іх верхняй планка — ксяндз ў мясцовых невялічкіх касцёлах.

Манюшкі, якія перабіраліся на гістарычную радзіму, бадзёра асвойвалі прасторы Ваўкавыскага павета Наваградскага (Матэўш Ян) і Гардзэнскага павета Троцкага ваяводстваў. Напрыклад, бацька Тадэвуша Дамінік Рэйтан у пачатку 1740-х меў судовыя справы з гардзэнскім скарбнікам Міхалам Манюшкам жанатым на Барбары з Юндзілаў. Ігнат Манюшка, вядзь, той самы, які пазней ажаха прагэжыццю дзеду кампазітара, спыраша быў цельшэўскім гродскім пісарам у Жамойцкім княстве, а пасля скарбнікам. То-бок мяжа гістарычнай радзімы для Манюшкаў была пракрыста. І зусім не трэба было, як яшчэ адзін наваградзец Сяргей Пясецкі, з наганам у рудз зморчанай ночы пераходзіць кантрольна-следваю паласу, рызыкаючы атрамаць кулю.

Метрыка шлюбу Станіслава Манюшкі і Евы вайніловічаў. 1785 г. (Фота з архіва З.Юркевіча).

Ч.Манюшка. “Станіслаў Манюшка”

ры. Хіба можна растлумачыць гэтую падмену толькі адным — Манюшка хацеў бы нарадзіцца ў радавым маёнтку.

Дарчы, гэтыя вёскі знаходзіцца зусім непалёк ад сённяшняй мяжы з Беларуссю — на поўнач ад Беластока, заснаванага вялікім князем літоўскім Гельдзінама яшчэ ў 1320 годзе.

Час вярнуцца ў Смагароўку. Праз некалькі гадоў маці Станіслава памерла і бацька ажаніўся на Францішке з Горскіх. Адносіны паміж Станіславам і махахай нібыта не заладзіліся, таму ў 1750 годзе вясновым ранкам хлопцек высклізнуў з хаты і пайшоў, куды яго клікаў голас продкаў — у сталіцу ВКЛ Вільню. Цікава, што Валіцкі выхапіў з дыярыўша Манюшкі беларускую назву свята, наокадны якога той рушыў у шлях — “на Сёмуху”. Падзея, у палякаў, украінцаў і іншых народаў гэтае свята завецца “Залёныя святкі”.

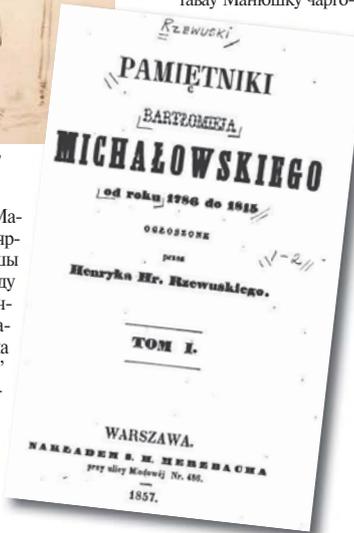
ВЯДОМА — ВІЛЬНЯ!

Ходзькі-Баройкі — рэд.), уласканальваў спырт пры сваім сваяку, згаданым вышэй Ігнаце Манюшкі (гардзэнскім скарбніку — рэд.). Праз нейкі час падаўся практыкантам у Галоўны Літоўскі Трыбунал. Але, адначасова з тым, як з'явіліся грошы, пайшлі “карты, кеглі і пагулянкі”. У 1759 годзе блудны сын апамятаваўся і завязаў. Спрыяла таму служба падкамисарам у вялікага гетмана літоўскага Міхала Казіміра Радзівіла “Рыбанькі”. Магчыма, пераскажаў ён не раз і з бацькам Тадэвуша Рэйтана, а мо з ім самім, бо абодва былі кліентамі гетмана, а бацька Тадэвуша нават займаўся тымі-сімі радзівіўскімі справамі. Як адміністратар адначасова кіраваў маёнткам Мысы Казіміра Ходзькі ў Ашмянскім павеце.

Зарабіўшы грошаў Станіслаў Манюшка, якому пераваліла за трыццаць гадоў, заняўся арэнднай маёнткаў. Справа гэта была сумніўная. З аднаго боку, можна было “прага-

Станіслаў Манюшка, які спыраша меў грошы на арэнду аднаго маёнтка, за тры гады назбіраў на арэнду “гэлага” Губскага староства.

А далей лёс звёў яго са сваяком Францішкам Оштарпам, маладзейшым на адзіннаццаць гадоў (Ашторп нарадзіўся ў 1745 годзе — рэд.). Францішак, як і Станіслаў, паходзіў з Падыяшшы. Яго прадкі не толькі жылі побач з Манюшкамі, але і браліся з імі шлюбамі. У 1777 годзе Оштарп запранжаваў Манюшку стварыць суполку, каб разам займацца павелічэннем свайго дабрабыту. І трэст “Манюшка, Оштарп і Ко” цалкам спраўдзіў мары ды нарэз яго заснавальнікаў.

Успаміны Баўтрамея Міхалоўскага”. Генрык Жавускі. 1857 г.

вы прыёмны сюрпрыз.

Як Манюшка састеў да рашэння ажаніцца, як ажыццявіў свой намер, апісаў Жавускі. Прыйдзецца карыстацца гэтай літаратурнай крыніцай, бо ў Валіцкага аб тым ані слова. Пасля падзелу маёмасці паміж Оштарпам і Манюшкам на дзве роўныя паловы апошні вырашыў, што час на шлюб прыйшоў. Патрапіўшы ў

«У пошуках страчанага»

Выстава «Тайны канцелярыі», якая адкрылася 24 верасня ў Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, у нейкім сэнсе атрымалася не падобная да іншых. Бо, здаецца, ўпершыню ў нашай краіне была здзейснена спроба шырока прадставіць вядомую і зусім невядомую гісторыю пісьменства праз дэманстрацыю рарытэтных пісьмовых прыладаў.

На выставе можна пабачыць, чым пісалі нашы продкі ў XV—XX стст.; першыя алоўкі і асадкі, пераечыскі, пясошніцы, чарніліцы і інш.; пісьмовыя прылады знакамітых людзей (і, нават, якой магла быць ручка Скарыны!). Тут таксама можна даведацца, які хадавы тавар айчыннай і замежных вытворцаў быў у продажы ў канцелярскіх і папяровых крамах Мінска і Гродна ў старыя часы. І нават як і што рэкламавалі на канцелярскіх прадметах пачатку XX ст., якія адмысловыя пісьмовыя прылады рыхтавалі ў валіку падарожніка.

Школьная тэма экспазіцыі адкрывае змест раўнацэннага гімназістаў розных эпох (сшыткі, алоўкі, асадкі, тачылкі, закладкі, пеналы...), а таксама дэманструе, як выглядала парта ліцэіста А. Пушкіна.

Выстава прадстаўляе ўвазе наведвальніка пісьмовыя прылады вядомых асоб і іх сям'яў — князёў Радзівілаў, родных кампазітара С. Манюшкі, князяў і гісторыка О. Гедэмана, фінансіста Л. Палякова, нямецкага фатографа Ф. Краўскопфа, маршала С. Цімашэнкі і іншых.

Для сапраўдных «гурманаў канцелярыі» прадстаўлены пісьмовыя наборы, чарніліцы ў розных мастацкіх стылях, а таксама ўзоры пісьмаў прылад высокамастацкай работы з каштоўных матэрыялаў.

Трэба адзначыць, экспазіцыя падрыхтавана ў межах аўтарскага праекта лаўрэата прэміі «За духоўнае адраджэнне» У. Ліхадзедава «У пошуках страчанага» і дазваляе праз прадметы калекцыі даследчыка адкрыць цэлы малярскі, забыты пласт матэрыяльнай культуры, звязаны з традыцыйнай пісьменства.

Выстава «Тайны канцелярыі» будзе працаваць з 24 верасня 2020 г. да 15 лістапада 2020 г. штодзень, акрамя панядзелка і дзяржаўных свят. Уваход — па чытацкаму білету ці квітку сацыяльна-культурнага цэнтру.

Паводле інфармацыі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі і сацыяльных сетак

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКАЙ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

- Пастаянная экспазіцыя:**
- «Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.»;
 - «Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.»;
 - «Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.»;
 - «Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.»;
 - «Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.»;
 - «Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.»;
 - «Сусвет Яэпа Драздовіча».

Выставы:

- Выстава «Пейзаж. Светаўспрыманне» — да 27 верасня.
- Выстава «Нямецкі жывапіс і гравюра XVII — пачатку XX стагоддзя» (з калекцыі музея) — да 25 кастрычніка.

■ Сумесны культурна-адукацыйны праект-квэст Нацыянальнага мастацкага музея і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны «Аб Вялікай Айчыннай...»

■ «Фердынад Рушчыц»: віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.

■ Віртуальная выстава «Юбілей беларускага камсамола» (да 100-годдзя ЛКСМБ).

■ Выстава ілюстрацый да кнігі для дзяцей і падлеткаў «Раз, два, тры, чатыры, пяць — я іду цябе шукаць!». Да 11 кастрычніка.

■ Выстава «Малая радзіма — Вялікая зямля». Да 25 кастрычніка.

Філіялы Музея МУЗЕЙ «ДОМ ВАНЬКОВІЧА. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛЫТЫ ХІХ СТ.»

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 327 88 78.

- Пастаянная экспазіцыя:**
- «Інтэр'еры шляхецкай сядзібы».
 - «Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча».
 - «Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.».

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў в. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс «Раўбічы», Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава «Повязь часоў», якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.
- Майстар-клас па традыцыйнай тэхніцы роспісу вялікодных як «Пісанкі». Кожную наядло а 12-й.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66.
Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30)
панядзелак — выхадны.

У МІНСКУ ГАЗЕТУ «КУЛЬТУРА» МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны «Белсаюздрук»	кіёскі «Белсаюздрук»
Падземны пераход ст.м. «Петрышчына».	ст.м. «Няміга», вул. М. Багдановіча.
Падземны пераход ст.м. «Плошча Перамогі».	Праспект Пераможцаў, 5.
Праспект Незалежнасці, 44.	Вуліца Рабкораўскага, 17.
Вуліца Валадарскага, 16.	Праспект Незалежнасці, 68, В.
	Вуліца Лабанка, 2.

* Увага! Аб'ява!

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Часовая экспазіцыя «Пераможны сорак пяты: ад Берліна да Нанкіна», прысвечаная 75-годдзю заканчэння Другой сусветнай вайны — да 31 кастрычніка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК «НЯСВІЖ»

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

- Палацавы ансамбль**
- Пастаянная экспазіцыя.
 - Міжнародны выставачны праект «Castrum doloris. Пахавальныя цырыманія Нясвіжскага двара» (у складзе пастаяннай экспазіцыі).

■ Аўтарская выстава карцін Алеся Сурава «Паштоўкі з мястэчка» — да 15 лістапада.

■ Выставачны праект «Прыгажосць і мода XX стагоддзя» з рэтра-калекцыі Таццяны Федосавай — да 20 кастрычніка.

■ Гістарычны квэст «Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў». Па папярэдніх заяўках.

■ Квэст «Карта сямі каралеўстваў». Па папярэдніх заяўках.

Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейсіка, 1.

■ Выстава работ маладых мастакоў Волгі Паляковай, Волгі Яноўскай і Таццяны Красільнікавай «Мой Нясвіж» — да 5 кастрычніка.

Ратуша: г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Квэст «Выходзі старога захавальніка». Па папярэдніх заяўках.

Слуцкая Брама:

- Выстава каталіцкіх, уніяцкіх і праслаўных крыжоў розных гістарычных перыядаў «Крыж: арыенцір, сімвал, памяць» — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС «МІР»
г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Квэст «Таямніца двух куфраў». 3 26 верасня.

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЕКЛАМЫ ў ГАЗЕЦЕ «КУЛЬТУРА»

звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

■ Тэатралізаваная экскурсія «Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі».

■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі «У гошці да Пана Каханку».

■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі «Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя».

■ Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзевяці «Інтрыгі Купідона».

■ Музейныя камунікатыўныя праграмы: «Табе, нашчадак, у добры дар...», «Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак», «Капрызы моды ракава».

■ Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія «Чароўная гісторыя ў Мірскім замку».

■ Правадзеныя вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вяселля.

■ Музейная фотопляцоўка.

■ Восенскі сезон канцэртаў Белдзяржфілармоніі. 3 26 верасня.

■ Квэст «Таямніца двух куфраў». 3 26 верасня.

ГАЛЕРЭІ

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА
г. Мінск, вул. Казлова, 3.
Тэл./факс: 290 60 10.
■ Выстава Марыі Алены Боне «Мая рака». Да 8 кастрычніка.

Увага! Аб'ява!

Установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў»

- аб'яўляе конкурс на замяшчэнне пасада прафесарска-выкладчыцкага складу:**
- прафесар кафедры жывапісу;
 - прафесар кафедры графікі;
 - дацэнт кафедры малюнка;
 - старшы выкладчык кафедры гуманітарных дысцыплін (2) (руская мова як замежная і англійская мова)
 - старшы выкладчык кафедры манументальна-дэкаратыўнага мастацтва;
 - выкладчык кафедры кінатэлеаператарства;
 - выкладчык кафедры майстэрства акцёра.

Тэрмін падачы заяў — адзін месяц з дня апублікавання аб'явы. Заявы і дакументы, згодна з Палажэннем аб конкурсе, падаваць на імя рэктара Акадэміі на адрас: 220012, г.Мінск, пр-т Незалежнасці, 81, аддзел кадраў, тэлефон 366-93-41

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

- г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.
- 27 — «Спартак» А.Хачатуряна. Дырыжор — Мікалай Калядка.
 - 27 — Канцэрт «Вяртанне раманса». Пачатак у 18.30.
 - 28 — «Паяцы» Р.Леанкавала. Дырыжор — Уладзімір Авадок.
 - 29 — «Бахчысарайскі фантан» Б.Асаф'ева. Дырыжор — Мікалай Калядка.
 - 30 — «Мадам Батэрфлія» Дж.Пуччыні. Дырыжор — Андрэй Галанаў.
 - 30 — «Viva la Mamma» Г.Даніэці.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ «РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІ»

- г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 154 04 44.
- 28 — «Сірожа» (жыццё ў 2-х эпохах). Аляксандр Гарцуеў.
 - 29 — «Шлюб з ветрам» (песня ў адной дзее). Яўген Карняг.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР «ЛЯЛЬКА»

- г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 10.
- 26 — «Сонейка і снежня чалавекі» (зімова казка на 1 дзёу). А.Веслава. Пачатак аб 11-й.
 - 27 — «Бука» (казка-гульня на 2 дзее) М.Супоніна. Пачатак аб 11-й.
 - 30 — «Сунічкі для Веліканачкі» (кранальная гісторыя на 1 дзёу) М.Шувалова. Пачатак а 18-й.